

BUCUREȘTIUL

LITERAR ȘI ARTISTIC

Revistă fondată la 1 octombrie 2011 de Coman Șova și Florentin Popescu
Apare lunar • Anul XIII, nr. 3-4 (138-139), martie-aprilie 2023
www.bucurestiul-literar.ro

Învierea Domnului, pictură de Valentin Tănase

În acest număr:

- Mircea Micu: *Evocare Zaharia Stancu* (3)
- Costin Pelinescu: *Cum se aprinde, de fapt, lumina la Sfânta Liturghie de Paște* (7)
- Poezie universală la km 0: Jorge Luis Borges (9)
- Salonul ineditelor (10-11)
- Dan Puric: *Neghina-grâu* (12)
- Theodor Codreanu: *Chișinăul lui George Munteanu* (17)

Editorial

„Ai voștri e toată ziua călare pe Internet. De-aia e proști!”

Această replică, pe care o reproduc exact cum a fost rostită, mi-a fost dat s-o aud mai deunăzi într-un autobuz de la o țigancă, aflată în nu știu ce controversă cu o doamnă blondă între două vârste. Probabil că avuseseră mai devreme o conversație despre copii și femeia „de culoare” n-a mai rezistat și a tras concluzia pe care am transcris-o mai sus.

Nu e aci locul și nici momentul să intru în detalii. Nu cred în nici un caz că putea fi vorba de discriminare rasială, ci mai degrabă de două concepții diferite despre locul și rolul Internetului în viața și-n educația copiilor de azi.

O clipă am fost tentat să dau dreptate celei ce strigase așa de tare încât au întors toți călătorii capul spre ea.

În următoarea clipă – dincolo de replică – mi-am zis că asta nu poate fi decât o insultă la adresa miilor și zecilor de mii de copii care folosesc Internetul și întâmplătoarea „acuzatoare” de pe acel mijloc de transport în comun era prea nervoasă și i-a scăpat ce auzisem.

Oricum, totul mi-a dat de gândit și, prin extrapolare, mi-am adus număidecât aminte de o spusă a lui Umberto Eco, cel care zicea că Internetul l-a făcut pe prostul satului purtător de cuvânt al comunității...

Să fim înțeleși! Eu n-am nimic împotriva Internetului și cu atât mai puțin a celor care-l folosesc. Dar și aci, ca în toate de pe lumea asta trebuie să existe o măsură a lucrurilor. Că una este să apelezi la serviciile acestui mijloc modern de informație când e vorba să te documentezi într-o problemă și alta e să stai toată ziua în fața ecranului și să „înghiți” pe nedigerate tot ce se transmite (pesemne că țigancă la asta se referise, dacă nu cumva la faptul că dacă Internetul îți dă tot mură-n gură nici nu mai e nevoie să gândești cu capul tău, să judeci, să discerți, să selectezi etc. etc. Așa îmi place să cred).

Acest obicei, pe care îl cred și prost și dăunător de a lua totul de-a gata se pare că, din păcate, s-a generalizat, ajungând ca un fel de virus la toate vârstele – de la cinci-șase ani și până la deplina maturitate.

Aproape că nu mai miră pe nimeni când auzim că senatorul X sau ministrul Y a plagiat luând texte de pe Internet. Ca să nu mai spun de elevii de liceu, care găsesc rezumate făcute de alții la operele literare prevăzute spre studiu în programa școlară, ori absolvenții de facultăți ce-și elaborează lucrările de diplomă la fel, având doar meritul de a mânui claviatura calculatorului, de a face „comperaje” și nimic mai mult.

Nu știu dacă cineva (mă refer la factorii de decizie: politici, sociali, educaționali n.n.) s-a gândit ori se gândește cât de nociv este, dar mai ales va fi acest procedeu care produce cu siguranță o lenevire a minții, o comoditate jalnică și care poate conduce, cu siguranță (și în mod paradoxal la prima vedere) la o analfabetizare, chiar dacă ea poate fi una în straică cât se poate de moderne.

Așadar, atenție părinți! Atenție cum dozați copiii timpul petrecut în fața calculatorului și ce îndrumări le dați ca să poată fi selectivi și să judece cu capetele lor ce trebuie văzut, ce e folositor și ce nu!

Așadar, atenție stimați educatori și profesori! Doar în puterea și tactul dvs. pedagogic stă să încetiniți sau să stopați analfabetizarea asta electronică, ce nu e decât o capcană! Încă o puteți face. Spre binele generațiilor de azi și al celor care vin din urmă!

Florentin Popescu

Bolintin – 590

Sâmbătă 18 martie a.c. la Bolintin Vale a avut loc marcarea a 590 de ani de la prima atestare documentară a orașului. Cu acest prilej s-au vernisat expozițiile „Genealogica – neamuri bolintinene” și „Cronostampe” în cadrul cărora au fost prezentate documente, fotografii și alte mărturii privind istoria locurilor. Apoi, în cadrul ședinței aniversare „Bolintin 590” profesorul universitar Dumitru Preda, doi din Cetățenii de Onoare ai localității (George Apostoiu și Florentin Popescu), precum și conf. univ. Ioana Alexandra Fruntelată, etnolog, au vorbit despre istoria, tradițiile, obiceiurile și aspectele actuale ale mișcării culturale bolintinene. Moderator și prezentator a fost dl. Vasile Grigore, directorul nou înființatului Centru Cultural orașenesc, care funcționează în clădirea proaspăt renovată a monumentului de arhitectură cunoscut sub denumirea de „Școala veche”.

(Reporter)

Implicare și activism cultural adevărat

Am primit la redacție (și o prezentăm acum cu întârziere, din motive pe care nu are rost să le prezentăm aci) revista *Rinocerul* nr. 11-12 835-36/2022, având subtitlul incitant și provocator „Teatrul absurdului și absurdul realității”. Revista apare sub egida Fundației „Spirit Românesc Pro-Arte și Caritate”, avându-l ca director fondator și executiv și redactor-șef pe dl. Dinu Grigorescu, cunoscut comedialog și comentator teatral, unul din personajele proeminente, de prim rang al spațiului cultural românesc de azi. O revistă în sumarul căreia sunt prezentate, ca într-o oglindă panoramică foarte cuprinzătoare, cam toate aspectele legate de dramaturgia națională contemporană – de la condiția autorului de teatru și până la spectacolele memorabile (sau mai puțin memorabile) din ultima vreme, de la festivalurile teatrale meritorii și până la amintiri cu și despre scriitorii consacrați Thalici, de la ceremonia acordării Premiilor „Rinocerul” pe anul 2022 și până la semnalarea noilor apariții editoriale de la Editura Academiei Române într-o serie rezervată

dramaturgilor români (inițiativă a regretatului scriitor și fost director al instituției D.R. Popescu)

Din acest bogat număr cel puțin două texte vor rămâne, credem, de neuit în memoria cititorului: primul este editorialul semnat de dl. Dinu Grigorescu, intitulat „Mai e nevoie de satiră social-politică? Drama comediei și comedia dramei în comunism și în capitalismul actual din România?”, iar cel de al doilea cuprinde lista Premiilor revistei pe anul 2022 (premiile speciale, premiile pentru dramaturgie, teatologie, premiile pentru instituții teatrale și culturale – Spectacole, Actorie, Jurnalism, Critică literară, poezie, redactare de carte și publicații – o veritabilă panoramă culturală în care figurează instituții și personalități de prim rang în domeniu; circa peste 50 de premii care au recompensat, simbolic, actori, regizori, scriitori, comentatori de teatru, scriitori ș.a.

Impresionant și memorabil gest cultural, exemplul ce ar trebui urmat și de alte foruri din țară.

Din editorialul amintit am reținut aceste amare reflecții: „În ultima perioadă asistăm la politizarea regiei de teatru fără de care nu se pot crea mari spectacole și fără mai spectacole nu pot să se valideze marile texte. E un cerc vicios și, în virtutea inerției lor, dramaturgii devin tot mai puțin necesari și tributari contextului care a modificat total regula jocului. Niciun dramaturg, oricât de important ar fi, nu se poate califica în funcția unui director de teatru, fiind condiționari de studii manageriale. În asemenea condiții, nici Caragiale, nici Ion Marin Sadoveanu, nici Victor Eftimiu nu ar fi eligibili. (...) Veteranii dramaturgiei care nu sunt bătrâni, ci doar apăruți mai devreme, am impresia că nu sunt lăsați să mai urce pe scenă. Drepturile de autor, comparativ cu salariile vedetelor de ocazie, continuă să fie umilitoare, descurajatoare. Oferta dramaturgică este numeroasă, de la Aristofan la Vișniec, cu tineretea spiritului, cu energia de care dau dovadă scriitorii în general și implicit autorii de comedii. Nu ne poate împiedica să scriem și să fim jucați niciun fel de pandemie!”

Dl. Dinu Grigorescu este un luptător cum mulți ar trebui să fie. Toate laudele noastre!

Scutierul agapelor din Sud

Pentru a fi un jurnalist cultural este nevoie de vocație, dăruire, empatie și permanență informare. Nu de puține ori un astfel de ziarist este el însuși scriitor.

Un astfel de jurnalist este Gabriel Dragnea. Iar proba acestei competențe o face și în noul său volum *Însemnări din Sud - Referințe lirice și ipostaze culturale* apărută la editura Sud - Bolintin Vale în anul 2022. Cartea este în esență ci o cronografie culturală a orașului Bolintin Vale și a întâmplărilor ce indirect sunt prinse cu un fir roșu de acest oraș.

Volumul ce reunește materiale publicate de-a lungul anilor în revista „Sud” și este împărțit în două segmente. Primul conține cronici de întâmpinare și prezentări de carte, al doilea relatări ale diverselor evenimente culturale în majoritatea lor realizate de Asociația pentru Cultură și Tradiție Istorică Bolintineanu (ACTIB) din localitatea care a devenit un topos aparte în geografia lăuntrică a autorului. În ambele cazuri Gabriel Dragnea a fost un adevărat *témoin sensible* ce mărturisește cu entuziasm și bună credință despre starea de spirit ce o induc lecturile, lansările sau manifestările culturale, reușind să redea cu fidelitate elementele esențiale ale acestor *incontri dello spirito*.

Recenziile prezente în această carte vădesc o construcție de idei bazată pe forța afirmației ce-l trădează pe poetul Gabriel Dragnea. Textele nu sunt elaborate în termeni combatanți ci mai degrabă cu o capacitate de obiectivitate și mobilitate intelectuală folosită pentru reliefaarea concretului viu al literaturii. Obiectivul fiind acela de a sprijini și difuza valori autentice consacrate ale literelor contemporane cum este cazul scriitorilor: Florentin Popescu, Victoria Milescu, Vilia Banța, Mihaela Oancea, Geo Călugăru, Traian Vasilescu, Bogdan I. Pascu și Vali Nițu. Dar și autori care au cu siguranță ceva de spus iar pentru Gabriel Dragnea, aplecarea asupra acestora, este un act de probitate profesională: Victor Pencu, Dan Florică, Alexandru Ghiță-Sașa, Corina Diaconescu, Diana Hristescu, Simona Anca Stoica și Alexandru Cazacu. Multe din aceste cronici-relatări fiind elaborate la cald, după sau pentru lansarea volumelor în librării, biblioteci și târguri de carte. Întâlniri unde autorul vine de fiecare dată cu o cultură critică, un anumit ritual și respect ce contribuie la prestanța evenimentului.

Maniera în care înțelege să evoce manifestările culturale unde adesea este și actant, este una imprimată de echilibru în relatare, subliniind și justificând importanța manifestării prin punerea în temă contextualizarea. prezența publicului și a personalităților invitate. Gabriel Dragnea este convins că lipsa evenimentului de acest tip, la fel ca lipsa jurnalistului care să-l comunice va duce la decăderea zonei așa cum ranforsarea culturală a acesteia pe termen mediu produce valoare adăugată arealului datorită eferescenței sociale generate. Iar spațiul, situat nu departe de capitală, aflat sub spiritul protector al familiei Bolintineanu, a dovedit aceasta în ultimii ani, devenind un loc al manifestărilor și intersecțiilor culturale. *Genius loci* bolintinean este adus în actualitate prin manifestări relevante la nivel regional și național. Modelul propus și înțeles și de autorități este de creștere și prin implicare culturală.

Fiind imersați într-un adevărat ocean de noutăți, fenomen clasificat de sociologi în mod ironic drept *infobesité*, o carte precum *Însemnări din Sud*, poate atrage atenția și mai ales interesul asupra capitalului cultural de care dispune un teritoriu și cum se poate valorifica el întru folosul tuturor. Inteligența digitală uluitoare de care dispun noile generații ce văd jurnalismul în granițele sale fluide cu teme imbricate și conexiuni sociale, antropologice și religioase, poate deasemenea afla din paginile acestui volum un punct de vedere multidisciplinar și o reconciliere cu lectura de adâncime. Prin aceste însemnări, domnul Gabriel Dragnea, datorită tenacității, entuziamului și eleganței este un brav scutier al frumoaselor agape culturale din Sud.

Alexandru Cazacu

Sărbătoriții noștri în Lunile lui Mărțișor și Prier

• Tudor Meiloiu (n. 10 martie 1944), artist plastic. Colaborator • Iustin Moraru (n. 11 martie 1944), poet și prozator. Colaborator • Stan V. Cristea (n. 16 martie 1950), poet și istoric literar. Colaborator • Acad. Valeriu Matei (n. 31 martie 1959), poet, prozator, publicist. Senior editor • Raluca Tudor (n. 12 martie 1954), editor, tehnoredactor. Asigură și secretariatul de redacție al revistei • Viorel Dinescu (n. 2 aprilie 1951), poet. Colaborator • Ion Haineș (n. 17 aprilie 1935), poet și prozator. Membru în Colectivul de redacție • Vasile Răvescu (n. 23 aprilie 1942), poet și publicist • Ovidiu Marian (n. 27 aprilie 1942), prozator și publicist. Colaborator • Theodor Codreanu (n. 1 aprilie 1945), critic și istoric literar. Colaborator • Florentin Popescu (n. 3 aprilie 1945), poet, prozator și publicist. Redactor-șef fondator al revistei (alături de Coman Șova, director) • Passionaria Stoicescu (n. 30 aprilie 1946), poetă, prozatoare și publicistă. Colaborator

Tuturor un simbolic buchet de flori și un călduros *La mulți ani!*

Bucureștiul literar și artistic, Anul XIII, nr. 3-4 (138-139), martie-aprilie 2023

Mircea Micu

Se iscălea Z.S.

Se iscălea cu inițialele Z.S., frumos caligrafiate, ca o fulgerare de linii, două litere rotund desenate, legate una de alta, împletite, stema lui, semnul heraldic, o parafă.

Stema lui simplă de fiu de țăran dominând peste un destin strălucitor.

Era zvelt, puternic, prevenitor, șarmant, șiret, agresiv, împăciuitor și caustic. Nimic nu l-a putut clinti din credința izbânzii sale întru cele literare. Și-a izbândit.

Cărțile lui au rămas ca niște oglinzi reflectând partea unei lumi numai de el știute, personalitatea sa, apriga sa personalitate, a rămas ca o amintire înzăpezită, dar clară.

Înalt și suplu până-n amurgul vârstei, cu ochii de-un albastru glacial, cu obrazul neted „ras la sânge” (se bărbiera zilnic cu un vechi brici soldătesc), gradat de frontiera sprâncenelor dese și severe avea ceva din melancolia și misterul unui prinț nordic îmbrăcat proaspăt pentru o imprevizibilă sindrofie.

Rar am văzut un țăran autentic pe care hainele să cadă mai „domnește” decât pe el.

Toată viața lui a fost o aventură perpetuă și mai era încă pe vremea când, fără să vrea, m-a angajat la Uniunea Scriitorilor.

Am povestit de multe ori la modul anecdotic crâmpie din acele timpuri nu întotdeauna cu sinceritatea pe care mi-aș fi dorit-o și acum, când anii au

șters barierele inerente ale subiectivității, îmi dau seama că a fost unul din cei mai iubiți dintre președinții breslei noastre de scriitori.

Sensibil la nevoile intime, experiența tinereții sale îl solidariza și-l făcea generos și săritor cu cel mai tânăr sau cel mai vârstnic confrate, în egală măsură.

Avea, desigur, bizareriile lui, slăbiciuni omenești, antipatii de moment, răbufniri ciudate, explozii neașteptate, dar niciodată nu s-a răfuit cu nimeni la modul distructiv, niciodată n-a făcut rău nimănui.

L-am ascultat, de multe ori, povestind, cu farmecul său inimitabil, întâmplări cu nume ilustre ale literelor române. I-am stat mulți ani în preajmă și m-am temut de el și l-am iubit și urât pe rând cu nesăbuiță și orgoliu tineresc. Mă dădea afară din două în două săptămâni și după o zi uita incidentul și când mă întâlnea pe holurile fostului sediu zâmbea secret privindu-mi îmbătoșarea și mă întreba serafic cu o nuanță de uimire în glas: „Ce mai faci, ce mai faci domnule Micu?” Nu făceam mare lucru. Încurcam camerele și repartițiile la Casele de creație și scriam pe rupte

parodii cu inconștiență. I-am scris și dânsului o parodie (destul de reușită) un fel de pastişă mai degrabă, și cineva, citind deasupra numele, i-a recitat-o la telefon felicitându-l.

Stancu a rămas perplex (am constatat asta în aceeași zi) nu-și amintea să fi scris vreodată o asemenea poezie și totuși, era în maniera lui, în tonul lui, ca să zic așa. Venit la birou a făcut investigațiile de rigoare și descoperind confuzia m-a chemat ca de obicei prin intermediul platinetei sale secretare. M-a fixat furios cu ochii săi de oțel, făcându-mă să încremenesc în poziție de drepti, și a zis aproximativ așa: „Mi-a dat cineva telefon, nu spun cine mi-a dat, dar mi-a dat, și aflu că am scris o poezie pe care n-am scris-o. Am aflat însă

că dumneata ai scris poezia aia, da, dumneata ai scris-o, îți bați joc de mine, poți să-mi fii fiu și vreau să te întreb cine ți-a dat voie să scrii parodia aia? Cine ți-a dat voie?”

Nu știam ce să răspund, vroiam să-i spun că sunt liber să parodiez pe cine vreau, dar Stancu retezându-mi orice elan și orice ripostă mi-a reamintit de îndatoririle mele funcționărești: „Mai bine te-ai ocupa de treburile dumitale. Ați terminat reparațiile la Casa scriitorilor?”

Habar n-aveam despre ce reparații putea fi vorba, dar am dat din cap afirmativ, scurgându-mă spre ușă, în timp ce Padișahul, mimând furia,

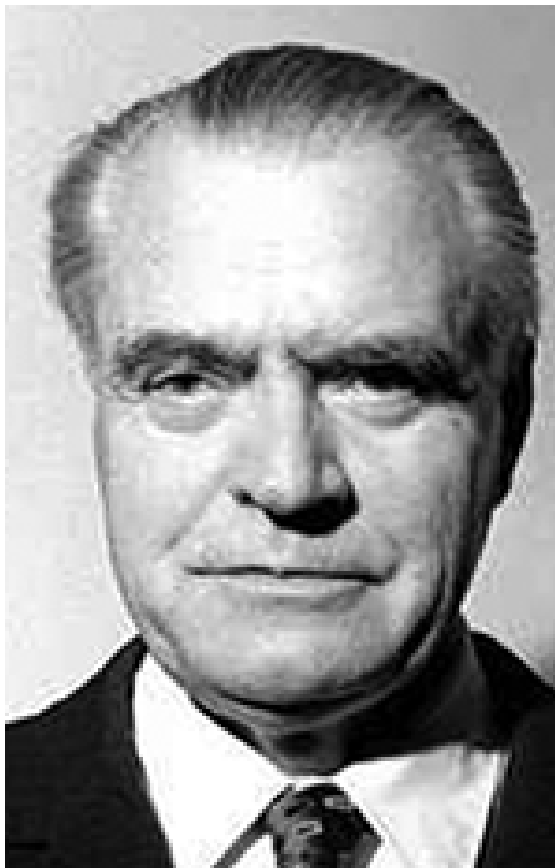
îmi dădea, al o sută optulea avertisment: „Să știi că e pentru ultima oară, pentru ultima oară. Și dacă mai faci ceva te trimit dascăl la Ciorogârla”.

S-au mai întâmplat multe și mă amenința mereu că mă va da afară, întrebându-mă mereu nedumerit cine naiba mă angajase la Uniune. Cu câțiva ani înainte de săvârșirea sa din viață relațiile s-au îmbunătățit.

I-am făcut o ultimă vizită (nu știam atunci că va fi ultima) acasă la el împreună cu Fănuș. Era trist, apatic și ostenit. Tigrul obosise, presimțea iminența sfârșitului și sub aparența unei gazde desăvârșite ne-a strecurat câteva sfaturi despre lume și viață. Ne-a spus atunci (și acest lucru l-am repetat și în alte ocazii) că ar vrea să fie înmormântat la Cernica. Vorbea cu detașare și calm ca despre un lucru firesc.

Nu l-am mai revăzut niciodată și de multe ori am repetat în singurătatea nopților mele acele cuvinte pe care le-a așezat ca titlu al unei cărți duioase și triste: „Ce mult te-am iubit...”

(din volumul *Miere și fum*, Editura Sport-Turism, București, 1989)

Coman Șova

Gong

Mai greu îmi este sângele spre seară
ochiul e jilav în aerul mut
și s-au stins făcliile afară
e vremea trecută cu gongul bătut.

Am uitat de aer și de pâine
de soarele negru cu ochii păgâni
iubito, fii astăzi, eu sunt fără mâine
pământul se surpă cu tot cu fântâni.

Mers înapoi

N-ai venit
deși, întreaga noapte
visul și aburul și părerea
s-au grăbit
dilatându-se
în mare taină
și în toate formele
înălțându-se
și coborând
înainte de ora întâlnirii
la care n-ai venit.

Vietatea din vis

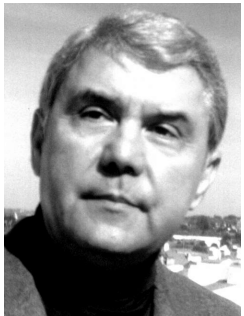
Mai înainte de ceea ce sunt
parcă fusesem altceva
ce nu mai eram
Începuseră să apară fire albe
în mijlocul ierbii

Eu alergam
alergam după vietatea unui vis
pe care îl uitasem
Era și ea acolo
o vedeam aieva
era acolo unde simțeam că este.
Da, era
dar nu-mi ajungea vârsta ca s-o ating.

MIHAI ZAMFIR, istoric și critic literar, prozator s-a născut la 6 noiembrie 1940 în București și este fiul Floricăi (n. Penescu) și al lui Pantazi Zamfir, funcționar. A absolvit liceul în 1957 la București și tot aici a urmat Facultatea de Filologie, Secția limba și literatura română (1957-1962). Devine asistent la Catedra de literatura română. A beneficiat de un stadiu de cercetare doctorală la Nisa (1966-1967). În 1970 susține doctoratul la Șerban Cioculescu, cu teza *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*. Între 1973 și 1975 este profesor auxiliar la Universitatea din Lisabona. Întors în țară, înființează Secția de limba și literatura portugheză la Universitate, în 1990 avansând conferențiar, iar în 1992 profesor la Catedra de istoria literaturii române. A fost desemnat subsecretar de stat în Ministerul Educației și Cercetării (1990-1993). Profesor invitat la universitățile din Portugalia și Brazilia (1990-1993 și 1995). Este distins cu *Ordinul Meritul Cultural în rang de mare ofițer* (2000), cel mai important ordin civil portughez. A debutat în reviste în 1962, iar editorial cu antologia *Gândirea românească în epoca pașoptistă (1830-1860)* (I-II, 1969, în colaborare cu Paul Cernat). Prezență constantă în paginile „României literare” din 1989 și până azi, publicând constant și în alte reviste.

Scieri: *Proza poetică românească în secolul XIX-lea* (1971), *Introducere în opera lui Alexandru Macedonski* (1972), *Imaginea ascunsă. Structura narativă a romanului proustian* (1976), *Poemul românesc în proză* (1981), *Formele liricii portugheze* (1985), *Poveste de iarnă* (1987), *Cealaltă față a prozei* (1988), *Din secolul romantic* (1989), *Experiența libertății* (1994), *Discursul anilor '90* (1997), *Educație târzie* (I-II, 1998-1999), *Jurnal indirect* (I, 2002), *Fetița* (2003), *Poveste de iarnă. Acasă* (2004), *Se înnoptează. Se lasă ceața* (2006), *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române* (2011) ș.a.

Mihai Zamfir

Seniorii literaturii noastre

„Tot ce am scris până astăzi reprezintă un continuum filosofic și stilistic...”

Florentin Popescu: *Iată, stimate domnule Mihai Zamfir, că s-a ivit un prilej pe care eu, unul, îl așteptam de mult: să convorbim despre dvs. și impresionanta bibliografie personală pe care v-ați construit-o, pas cu pas, de-a lungul a peste cincizeci de ani.*

Și fiindcă mai am încă nostalgia vremurilor în care nouă, celor care prin deceniul al șaselea al veacului trecut, ne erați asistent la Facultatea de limba și literatura română din București, v-aș propune o întoarcere în timp și v-aș ruga să ne spuneți câte ceva despre colegii de catedră pe care i-ați avut, despre atmosfera din Universitatea acelor ani.

Mihai Zamfir: Nu îmi face plăcere să evoc atmosfera din Facultatea de Filologie a anilor 1958-1960: teroarea ideologică atinsese culmea după înfrângerea revoluției maghiare din 1956.

F.P.: *Erau frumoase și așteptate cu drag seminariile pe care le conduceați, dar vă mărturisesc că nimeni, sau aproape nimeni dintre noi studenții, nu intuim și nu ne imaginam bogata și originala dvs. evoluție în calitate de scriitor, de diplomat și toate celelalte împliniri. O curiozitate, a mea și a cititorilor: Aveați pe atunci un „proiect”, un ideal literar? Și dacă Da, care era acela?*

M.Z.: Eu speram că modul în care țineam seminariile să vă fi plăcut, indiferent de ce urma să fac în viață. Nimeni nu poate prevedea în extrema tinerețe ce curs va lua propria lui existență. Dacă aveam vreun proiect? Bineînțeles că aveam, deși îl consideram în principiu irealizabil. Visam să pot scrie în libertate atât literatură, cât și comentariul ei. Comentariu în care să apreciez mai ales funcția estetică. Am aderat de timpuriu la un estetism militant și neconcesiv, adică la o viziune asupra literaturii opusă celei oficiale.

F.P.: *Între Proza poetică românească în secolul XIX-lea (lucrarea dvs. de doctorat condusă de Șerban Cioculescu, publicată în volum în 1971 și Panorama alternativă a literaturii române, din 2011 se află numeroase alte volume de critică și istorie literară, de eseuri și de proză la care se adaugă prezența dvs. cu rubrici în revistele „România literară”, „Viața Românească” ș.a. Când ați avut/când aveți timp pentru toate? V-ați alcătuit un program strict (ca la armată), pe care îl urmați zi de zi și lună de lună?*

M.Z.: În școală am fost un elev conștiincios. De aceea mi-am alcătuit de la început un program de lucru pe care am încercat să-l respect cu strictețe. M-am

călăuzit instinctiv de principiul formulat de Albert Camus: „Cine nu are geniu să aibă măcar metodă”. Or, eu nu eram genial.

F.P.: *În articolul pe care vi l-a publicat Dicționarul general al literaturii este reprodusă o foarte exactă caracterizare pe care a făcut-o Marian Papahagi: „În studiile lui Mihai Zamfir – scria el – se poate citi marca celei mai bune exegeze literare românești de azi: buna formație teoretică și istorico-literară pusă în act la fiecare pagină, caracterul aplicat al ipotezelor, eleganța stilului (autorul are o frază simpluceremonioasă și muzicală, foarte precisă), inteligent analitică.”. Există (și dacă Da, care este? secretul acestor performanțe (și al altora) pe care le-ați atins ca istoric și critic literar?*

M.Z.: Nu există nici un secret, afară de interesul cu care privești tema aleasă și concentrarea asupra ei în exclusivitate pe o perioadă nedefinită.

F.P.: *Care dintre experiențele culturale a avut/are un rol în formarea dvs., munca de la catedră, experiența scrisului în publicații periodice, lecturile individuale?*

M.Z.: Experiența culturală decisivă a reprezentat-o pentru mine Revoluția din decembrie 1989, care a dus la desființarea cenzurii și la libertatea de mișcare în spațiile culturale străine. Să menționez totuși că, față de majoritatea colegilor mei, am beneficiat de șansa unei burse doctorale în Franța (1966-1967) și a unui lectorat la Universitatea din Lisabona (1972-1975). În acest fel, după decembrie 1989 am putut continua, în condiții infinit favorabile, ceea ce începusem în perioada comunistă.

F.P.: *Prestațiile istoricului și criticului literar Mihai Zamfir au pus oarecum în umbră prozatorul care sunteți. Dacă ați face un exercițiu al detașării de prozator și v-ați judeca propriile creații din acest domeniu, cum le-ați caracteriza? Prin ce se individualizează ele în contextul narativ de azi?*

M.Z.: Tot ce am scris până azi reprezintă un continuum filozofic și stilistic: romanele mele au un substrat ideatic bine conturat, iar paginile de critică și istorie literară semnate de mine, la o privire atentă, îl demască întotdeauna pe romancier sau măcar pe eseist.

F.P.: *În plan social ați deținut funcții importante (subsecretar de stat în Ministerul Culturii și Cercetării a fost una din ele, apoi aceea de ambasador în Portugalia și Brazilia), dar nu despre acestea aș vrea*

să ne vorbiți, ci despre ce s-a putut/se poate face pentru cunoașterea literaturii noastre în străinătate.

M.Z.: Recunoașterea scriitorului român în străinătate a devenit de multă vreme la noi o obsesie națională. Din fericire, nici autorul cu aspirații universaliste, nici autoritățile statului nostru nu pot face mare lucru în această privință. Omologarea unor aspiranți locali la glorie mondială este o operațiune complexă și de multe ori cu rezultate aleatorii. Doar valoarea literară în sine a unei opere poate crea premisele difuzării literaturii române dincolo de frontierele țării noastre.

F.P.: *Ca profesor invitat la universități din Portugalia și Brazilia nu mă îndoiesc că ați descoperit unele afinități între literatura română și cele de acolo. Ce ne puteți spune în acest sens. Nu v-a tentat/nu vă tentează să scrieți o carte sau mai multe dintr-un unghi comparatist?*

M.Z.: Problema aceasta m-a preocupat în aproape toate studiile și articolele scrise pe tema relațiilor culturale internaționale. Poate că cea mai elocventă contribuție în acest sens o reprezintă cartea *Formele liricii portugheze*, apărută în două ediții, în 1983 și în 2005.

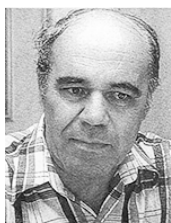
F.P.: *L-am întrebat și pe colegul dvs. de grupă din studenție, pe dl. Nicolae Manolescu și acum vă întreb și pe dvs.: Ce se poate face pentru ca literatura, scriitorii în general să se bucure de o mai mare și așteptată atenție din partea autorităților?*

M.Z.: Cu cât scriitorii români vor fi mai uniți, nu „în cuget și simțire”, ci profesional, în calitate de artizani ai emoției, cu cât vor renunța mai repede la fărâmițarea în grupări rivale, cu atât mi mare va fi ponderea lor în raport cu autoritățile guvernamentale din țara noastră, indiferent de ce partid se află la putere, indiferent de cine este ministrul culturii.

F.P.: *Discreție, decență, temeinicie în fapte, lipsă de zgomet în arena literară și instruire permanentă – acestea sunt doar câteva din virtuțile care vă caracterizează și pe care, vă rog să mă credeți, le-am constatat la dvs. nu de azi, de ieri, ci de mulți ani.*

Vă mulțumesc pentru această convorbire și vă invit să citiți și revista noastră, iar dacă timpul va permite să ne onorați și cu texte de istorie, critică literară sau proze!

A consemnat Florentin Popescu

Florentin
Popescu

Coman Șova, între oniric și practica Zen a cunoașterii de sine

Istoria literaturii noastre (și poate și cea a altor literaturi) a dovedit că majoritatea comentatorilor au fost și au rămas prizonierii unei cutume literare: aceea de a căuta să-l înregimenteze pe fiecare scriitor unei generații sau „promoții”, afiliindu-l fie unui curent literar anume, fie unei conjuncturi socio-culturale în care s-a ivit și și-a făcut auzit glasul în câmpul beletristicii. Un exemplu: nu cu foarte mulți ani în urmă un critic literar, altfel exact și sigur în afirmații, Laurențiu Ulici susținea în „România literară” o rubrică intitulată „Promoția '70”. Alții au recurs la alte generice „Generația '60” ș.a.m.d. Rare au fost cazurile în care un poet pe deplin afirmat, cu o operă care a rezistat în timp, recunoscută ca atare de toată lumea să-i pună în dificultate pe alcătuitoarea de „plutoane” ori grupe literare.

Un Ion Barbu, bunăoară, sau un Argezei ori V. Voiculescu n-au putut/nu pot fi strânși la un loc sub un generic al cărui numitor comun să fi fost/să fie vârsta biologică.

Cei amintiți, ca și alții, nu foarte mulți la număr, au ieșit/ies din arbitrarul clasificărilor. Mai abilitat răzniea sau răzlețirea de o generație este perfect ilustrată de Argezei și mai ales de V. Voiculescu, acesta din urmă răsturnând toate judecățile critice la senectute, când i-au apărut *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară*, operă de mare profunzime, originalitate și perfecțiune stilistică.

Nu altfel îmi pare a fi impunerea în spațiul literar a poetului Coman Șova.

Misterele creației sunt mai greu de pătruns și așa se face că, aidoma autorului *Poemelor cu îngeri*, Coman Șova s-a impus categoric atenției criticii literare după ce a publicat mai multe cărți.

Debutând cu vol. *Astrul nimănui* (1970), urmat de *Marival* (1974), *Cuvinte de reazem* (1977), *Poeme* (1980), *Unul cu altul* (1983), *Căderea fructului* (1989) semnate ori recenzate prin unele publicații, abia cu *Nevoia de alb* (1996) poetului i se recunoaște, prin pana lui Nicolae Balotă, prefațatorul de atunci a cărții, personalitatea lirică distinctă într-un peisaj poetic pe cât de bogat tot pe atât de variat. „Descoperi intrând în edificiul poetic al lui Coman Șova – nota dintru început prefațatorul amintit – o poartă rareori folosită de poezii din zilele noastre, una din augustele porți ale liricii marilor epoci din vechime. Ea se deschidea spre sălile antice unde răsuna verbul gnomic-sententios.”

Și după o incursiune „aplicată”, argumentată la tot pasul cu exemple din poeme, Nicolae Balotă conchidea: „Printre turbulențele timpului, în larma descori indecentă a istoriei, iată o carte de poezie adevărată, coaptă lent, în tăcere”.

De atunci și până azi Coman Șova „a copt în tăcere”, ca să preluăm concluzia criticului, multe cărți. Și cu fiecare din ele a adăugat noi tușe la un profil liric numai al lui, arcul gândirii fiind îndreptat deopotrivă către sine, către neliniștile și convulsiile sufletești, dar și către ambientul, către universul, nu doar social, în care i-a fost dat să trăiască, între contrariile, luminile și umbrele lumii.

Cuvinte de reazem. Uimirea de a fi, ediție revăzută și completată de autor, cu o prefață de Acad. Mihai Cimpoi, o postfață de Acad. Nicolae Dabija și cu o substanțială

selecție de referințe critice (Editura Tipo Moldova, Iași, 2020), volum antologic, oferă cititorului panorama unei creații poetice solide, edificată de-a lungul unei jumătăți de secol și în ea se pot citi, ca într-un calendar, devenirile și împlinirile unei opere poetice inconfundabile, evident valoroase și originale, în spatele căreia se află un poet „răzlețit” de promoțiile, plutoanele, grupările de care aminteam mai sus.

Romantic, visător incurabil, poetul își declamă încă de la primele versuri sorgința eminesciană: „Veghez printre cuvinte răzlețit,/ cu brațele-alungite în rece alb de lună,/ păianjen de lumină în marmură-adormit,/ când drumurile-s sparte de zgomote și tună.”.

Încă de aci pare a se prefigura și viitoarea, marca obsesivă a „cuvântului/cuvintelor”, care pe traseul urmat de viitoarele volume va prinde și mai mare consistență, dând, până la urmă, seamă de muncă și truda scriitorului – aceea de a modela, de a da sens, culoare, forță, exigență sigură discursului poetic. Întotdeauna bardul adevărat e nemulțumit de faptul că vorba lui nu poate cuprinde întregul suflu de viață și de gândire pe care îl poartă în sine.

Din această neputință a cuprinderii totale în exprimare se iese și un panteism – posibil doar prin voința celui de sus, căruia i se adresează astfel: „Culcă-mă-n rășina pinilor./ decapitează-mi muzici în auz./ dă-mă în paza unui sfânt confuz/ să-mi caute ruga în albul crinilor” (*O mână de etern*).

Desigur, dacă s-ar opri aci, poetul s-ar afla pe căi pe care le-au mai bătătorit și alții înaintea lui. Dar autorul nostru găsește mereu și mereu alte unghiuri prin care privește și receptează realitățile lumii.

În contextul incompatibilității sufletului său cu anume momente și situații, poetul află căi potrivite prin care textele lui iau ținuta unor aforisme, vechi de când lumea, dar niciodată prăfuite, ca în poemul *Nevoia de alb*, unde meditația lirică pare a fi desprinsă din cugetările vechi chinezești de altădată sau din zicerile unor călugări tibetani, fără a fi vorba în niciun caz de pastişe sau epigonism: „Ce stă în firea lucrurilor/ se întâmplă./ Și ce se întâmplă se va mai întâmpla./ În firea norilor stau ploaia și tunetul./ în firea drumului – mersul și rățecirea./ în firea ochilor – ploaia și somnul./ în firea iubirii – nunta și trădarea./ În firea mea stau atâtea încât/ nu pot să le aleg, să le înșir/ și să spun: uite acestea stau în firea mea./ / Și totuși, în același fel plâng./ ca toți cei care plâng/ când au nevoie de alb” (*Nevoia de alb*).

Între contemplație și meditație își face loc în chip cât se poate de firesc, străvechiul *Carpe diem*: „Aceasta-i pădurea, iubito./ acestea-s uneltele mele./ acestea – cuvintele./ acesta sunt eu sub amarele stele/ aceștia-s părinții din care venim./ acestea-s păcatele, vindic-le/ Oprește doar clipa în care iubim.” (*Oprește doar clipa*)

Există însă, pe un alt palier, cum bine și exact observa Nicolae Balotă, o poezie pusă sub semnul Thanaticului, în care poetul «recurge prin vise, coșmaruri, proiecții într-o lume „de dincolo”, imagini de apocalipsă, la modalitățile toate ale imaginarului oniric... în care poetul își proiectează fantasmăle anxietății: „Eram ceva fără să fiu/ De chip nu-mi aduceam aminte/ știam că sunt eu/ mă

vedeam privindu-mă dar nu eram văzut/ sau eram fără să fiu/ și mărturisesc ceea ce nu eram/ ceea ce fără să fiu eram”.

» (*Mărturisire de dincolo*)
Între teluric și celest Coman Șova reușește o frumoasă arhitectură a iubirii, erosul fiind un fel de axă în jurul căreia gravitează, ca în spațiile infinite ale cosmosului, viața cu toate ale ei: bucurii și speranțe, urcări și căderi, speranțe și idealuri.

Iubirea poate schimba conștiința, poate lumina până și cele mai adânci tainite ale sufletului, poate isca anotimpuri ale germinației și înfloririi.

Pătruns de ea, poetul poate deveni un fel de ring al devenirilor și împlinirilor. Căci, ne putem întreba dacă nu cumva tocmai acesta și nu altul este rostul creatorului literar pe lume.

Năzuind pentru sine, poetul își deschide inima și se dăruiește celorlalți cu bucuria și sentimentul că-și duce la împlinire destinul ce i-a fost hărăzit.

Este interesant de observat că majoritatea comentatorilor poeziei lui Coman Șova au remarcat și o anume „solemnitate specială, nu hieratic-austeră, ci încărcată de simbolurile creșterii (vegetalul, sentimentul patern corelate cu motivul zăpezii și al sângelui (înțeles blagian) ca o organică întrupare a tradiției în posteritate, care generează o poetică a încrederii în real.” (Dan C. Mihăilescu). Pentru alții (Nichita Danilov, Ion Cristofor) viziunea lui Coman Șova este ușor romantică, scriitorul fiind prin excelență un meditativ, un introvertit.

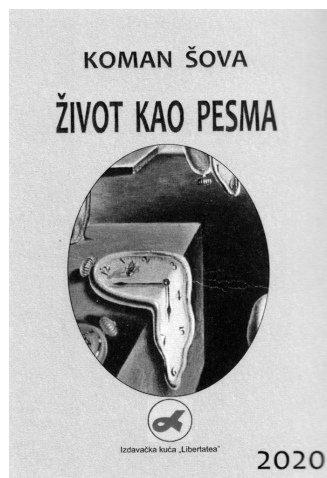
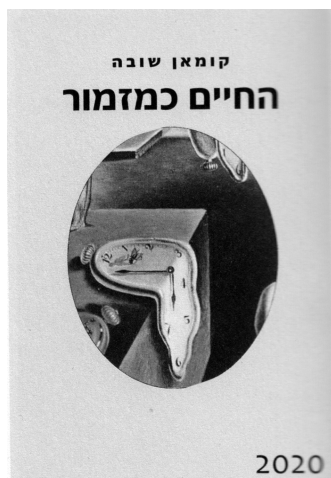
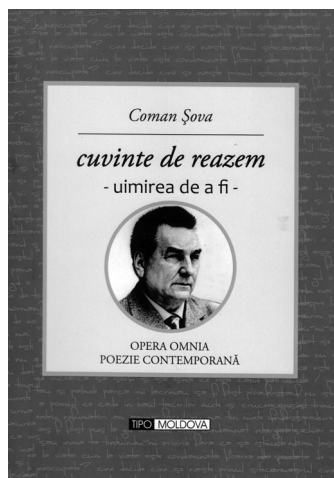
De altfel, adăugăm noi, cele două cariatide care susțin întreaga lirică a acestui autor sunt, până la urmă, dragostea și moartea, fie numite ca atare, fie doar sugerate printr-o lirică discretă, lipsită de zgomot, aproape șoptită ca o frumoasă mărturisire făcută la ureche cuiva care știe să asculte și să înțeleagă sensul lucrurilor.

Fără expresii și vocabular strident, poezia lui Coman Șova s-a dovedit a fi ușor traductibilă chiar și în limbi de mai mică circulație (ebraică, azeră, ucraineană, sârbă) după ce s-a tipărit în franceză, spaniolă, rusă.

Citind cu atenție prefețele cărților apărute în versiuni străine, am reținut și această observație de bun simț făcută de Volodymyr Danylenko în prefața la ediția ucraineană: „În artă în general și în poezie în special, practica zen este cunoașterea de sine și despre lume nu cu ajutorul minții, care este capabilă să greșescă, ci cu ajutorul intuiției. La Coman Șova ceea ce la prima vedere pare a fi o nebunie, este de fapt o continuă căutare de sine într-o lume în care este ușor să te pierzi printre ideile filosofice și estetice, agitația de zi cu zi și pasiunile omenești. Această capacitate de a găsi în forul său interior un băiețel sau o fetiță care încă nu a învățat să mintă, adaptându-se la lumea agresivă”.

Ducând mai departe gândul cronicarului ucrainean, mi-l închipui pe Coman Șova ieșind din camera lui liniștită dintr-o casă de pe Strada Armenească, întâlnindu-se, la ceas de zi sau de seară, cu copilul care a fost, zbenguindu-se la poalele Ceahlăului, privind răsăriturile și apusurile de soare de pe crestele muntelui și apoi, intrând în odaie, luând un caiet de școală și scriindu-și acolo gândurile lui curate ca un cer de primăvară.

Fiindcă, până la urmă, într-o formă sau alta, toată poezia sa autor de acolo vine...

Confesiuni despre sine și (mai ales) despre ceilalți

Memoriile, jurnalele, însemnările și în general tot ce formează o literatură confesivă, scrisă întotdeauna la persoana întâi, au interesat și interesează mult cititorii. Ele au darul nu numai de a aduce informații despre viața și opera unei personalități, ci și de a devoala amănunte, scene, momente de dincolo de cortină, din intimitatea și din firidele sufletești ale celui care le-a așternut pe hârtie, spre folosul și bucuria celor ce le vor citi.

Pe de altă parte astfel de scrieri ajută nebanuit de mult la mai buna și exactă înțelegere a personalității respective, oferind un fel de oglindă cuprinzătoare ce reflectă până și cele mai mici firide ale celui ce le-a scris, ca să nu mai vorbim de importanța lor pentru istoria domeniului în care autorul și-a desfășurat sau încă își desfășoară activitatea.

De toate aceste adevăruri, evidente din capul locului, a fost conștient și actorul Florin Piersic, o personalitate atât de cunoscută și de populară încât nu mai are nevoie de vreo prezentare nici măcar în niște impresii cum sunt cele de față.

Viața este o poveste... (Bookzone, București, 2022) este o carte prin care autorul ei, Florin Piersic ne convinge că afirmația din titlul pe care și l-a ales are, ca să zicem așa, o deplină și justificată acoperire în realitate. «Eu doresc – ne asigură marele actor în incipitul volumului – să fiu foarte sincer, fără făcături, de aceea n-am vrut un subtitlu atât de pompos („Memoriile lui...”, n.n. F.P.), de important. Și apoi, eu vreau să scriu mult, foarte mult despre alții, despre cei care au jucat roluri principale, secundare sau chiar episodice în viața mea, iar eu să fiu „a cincea lebedă” – cel care mai mult ascultă și înregistrează ce spun și trăiesc alții. Deci cartea asta ar trebui să se numească „Despre bucuriile și speranțele, și tristețile și prietenii, și neprietenii lui... Florin Piersic”».

Înzestrat între multe altele, și cu o memorie extraordinară, actorul ajuns la respectabila vârstă de peste optzeci de ani, reconstituie, uneori cu lux de amănunte, drumul propriei vieți începând din anii primei copilării și până azi. Personaje, fizionomii, gesturi, întâmplări mai mult sau mai puțin vesele, într-un melanj inteligent și bine dozat, formează conținutul unei cărți scrise nu numai cu o sinceritate cuceritoare, ci și într-un limbaj accesibil.

Portretele părinților – prezentate nu atât ca fizionomii cât mai degrabă prin împrejurări și situații limită, prin atitudini și reacții omeneste firești –, apoi ale unor profesori, colegi din lumea teatrului și filmului ori dinafara lor, care au avut un anumit rol în viața autorului, devin, fie și pentru o clipă, personaje vii, conversând cu Florin Piersic fără anume „punerii în scenă” sau regii dinainte stabilite.

Iată ce ni se spune despre mama lui, după o vizită făcutăcu ea la penitenciarul în care era deținut tatăl: „Stătea-n ger, așezată pe marginea șanțului... Se purtase eroic în fața lui, iar acum era distrusă, fără pic de vlagă. Nicăieri de atunci nu am mai văzut așa ceva. Deci, poți să fii artista sau artistul popoarelor, câteodată ceea ce se-ntâmplă-n viață e imposibil de interpretat sau imitat. Viața-i viață !”.

Iar despre tatăl actorului citim: „... să revenim la el, la veterinarul ce a fost și poate va rămâne un simbol al acestei nobile profesii și al românului curat, adevărat, pur și credincios oamenilor și Celui de Sus. Tatăl meu a fost și a rămas pentru mine Țăranul Român din Corlata, născut acolo, trăit acolo, rămas acolo cu tot ce-a avut el mai bun.”.

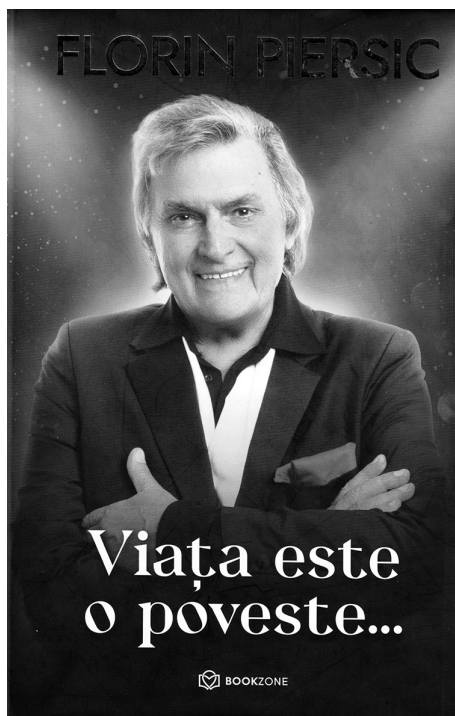
Cartea cuprinde atât de multe evenimente, fapte, amintiri de la repetiții și filmări, portrete ale colegilor – toate pe canavaua formării, a devenirii marelui actor de teatru și de film – încât cu greu le poate comenta cineva într-o cronică precum cea de față.

În totul, volumul este un spectacol – „Spectacolul Florin Piersic” așa acum a fost, așa cum este și cum va fi. De aceea mărturisirea din finalul cărții ne apare ca un fel de jurământ de credință: «Da, sunt agitat pentru că vreau să fac lucruri multe, dar care să fie și bune. Să aibă profunzime, subtext, într-un cuvânt SUFLET... personajul aparent superficial, flustratic, simpatic, permanent victorios, optimist și la urma urmei credul, imaginea de „copil mare” care mi-a fost mereu atribuită ca un laitmotiv, doresc să le înlocuiesc acum, la aproape „sfârșitul socotelilor” cu cealaltă față a medaliei... Dar astăzi nu vă vorbesc ca un actor, ci ca un om. Un om care vă aparține, nu v-a părăsit și nu vă va părăsi niciodată și care nu dorește nimic decât ca oamenii care trăiesc în această țară numită România să le apară în ochi speranța... În toată viața asta m-am simțit atât de plin, de încărcat, de injectat de iubire, că mi-e și frică s-o mărturisesc.»

Superbă confesiune. Excelentă carte !

Parcurgând-o din scoarță în scoarță, pe-ndelete, cititorul se convinge că, într-adevăr, viața este sau poate deveni „o poveste”.

Florentin Popescu

Întâlniri cu Marin Sorescu și nu numai

După șase ani de la căsătorie, cu băiat de patru ani, în 1960, familia mea a primit un apartament incomod vizavi de Sala Palatului.

Nu aveam telefon și, firește, ca și în alte locuri unde am stat, colegii, prietenii treceau pe la noi neanunțați.

Astfel, la câteva luni, ne-au vizitat și soții Sorescu veniți de la Iași cu repartiții: El la *Viața Studențească* unde publicase în 1957, Virginia la Combinatul Poligrafic pentru că terminase Chimia Industrială.

Probabil, aveau ceva de discutat cu Niculae, dar el era în obișnuitele lui deplasări în țară (poate și cu motive personale, să recruteze persoane talentate).

La plecare, musafirii ne-au invitat pe la ei în strada Sevastopol, la Căminul pentru tineri ziariști și activiști ai C.C. U.T.M.

M-am dus într-o zi, singură, unde ei aveau o cameră mare și dependințe comune. Erau veseli, vioi, Marin reușise să treacă la o revistă a Uniunii Scriitorilor, *Lucașfărul*, unde lucra și Stoian la secția de poezie. Au lucrat împreună șase ani până când Marin a trecut la *Animafilm*. A stat cu jumătate de normă, cum se întâmpla la revistele Uniunii, retribuit, bineînțeles, cu jumătate de salariu.

La Pelușor, lucrau sub comanda vremii, mulți membri ai uniunilor de creație câteva luni. Haralamb Zincă excela în sejurul pentru scrierea romanelor polițiste. Seara acolo, prelungeau discuțiile până după miezul nopții: îndemnuri, încurajări, critici, renunțări.

Uneori, în vacanțe mergeam cu băiatul la munte, la aer, într-o ambianță artistică plăcută între actori, pictori, regizori, muzicieni.

Anul Nou 1964, l-am petrecut între persoane apropiate, bine cunoscute: Mihai Dragomir, Nicolae Tăutu, Alexandru Andrițoiu, Corneliu Leu, Eugen Mandric cu soțiile lor.

Am aflat, pe seară că după amiază au sosit Marin Sorescu cu Virginia. Se uitau la cartonașele cu locuri rezervate la masă, citeau cu voce tare numele. L-am auzit pe Marin:

– Bă,ăștia au oprit locuri și pentru morți. Văzuse Ion Barbu și se gândise la poet. Nu știa că era numele fratelui meu, venit pentru câteva zile de la Constanța, să fie cu noi.

Încă nu-i apăruse prima carte *Singur printre poeți* (1964), carte care, în cursul anului l-a făcut cunoscut în lumea intelectuală cu parodii referitoare la poezii vremii: Tudor Arghezi, Maria Banuș, Nina Cassian, Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, A.E. Bacanski, Ion Horea.

Răsfoind-o, mă opresc la capitolul *Parodii de-ncurajare* cu 16 poeți mai tineri ale căror poezii erau înțepate de creionul ascuțit sorescian, printre care: Nichita Stănescu, Horia Zilic, Niculae Stoian, Ion Gheorghe, Ion Horea, Ion Crânguleanu, Adrian Păunescu. Ironicul Sorescu alesese motto-ul clasicului I.L. Caragiale: *Cel mai greu lucru pentru un român care știe a citi e să nu scrie.*

Trecuseră șapte ani de când publicase Niculae Stoian volumul *Fierul dracului* (în 1957). Citez din prima poezie, care dă titlul volumului. *Bate-mă, fier, oricât de tare. / Nu-s pornit ca prostul, pe harțag / Fierul dracului, de-oi fie eu fie. / Doar fierarul să mă aibă drag.*

Sorescu îi dedică lui Stoian o parodie cu referire la această poezie. Citez la întâmplare câteva versuri soresciene din cele treizeci:

Înima își saltă vâlvața

Plec din satul meu ca o solie

Pune fier mai mult pe talpa aia:

Lung e drumul pân' la poezie.

În 1964, Stoian avea șase ani vechime ca redactor la revistele *Tânărul Scriitor* și *Lucașfărul*, Sorescu era începător și cred că avea pornirea spre ironizarea colegilor și văzând că îi reușește a dezvoltat ideea spre cei vârstnici și câțiva clasici.

Când l-am chemat, prin Stoian, la cenaclul literar al liceenilor de la Școala Centrală a venit la timp a relaționat neașteptat de emotiv cu elevii care îl studiaseră în clasa a X-a sau a XII-a și recitau cu glas tremurat din opera invitatului.

Peste vreo zece ani în *Lucașfărul* condus de N.D. Frunteletă, Stoian, la rubrica lui „Poeții, când erau tineri”, l-a prezentat pe Marin Sorescu mai întâi cu primul volum: *Singur printre poeți...*

De la Teatrul Național direcțiunea a primit câteva invitații pentru profesorii de la Școala Centrală la piesa „Copacii mor în picioare” de Teodor Mazilu. Sala Mare se umplea de olteni cunoscuți: ziariști, scriitori.

Când au apărut Sorescii pe rândul nostru, mi-am făcut loc să ajung la ei să-i salut. Surpriză ! La simpla mea constatare că sunt mulți olteni în sală, Marin mi-a dat replica nostimă: *Mai rămâne să ne strige pe județe și să vezi câte mâini se ridică.*

Am revenit repede la locul meu ca să aud vorbe admirative: „Bravo ! Te-au sărutat pe amândoi obrazii Marin Sorescu și nevastă-sa. Ești mare !”

Poate era *sărut de-ncurajare*: Știa că scriu. Pe scara de la Uniune îmi spusese: *Bine, bine, scrie mai departe.*

A doua zi după spectacol, am sunat-o pe doamna profesoară Victoria Manolescu, pensionară, spunându-i că a lipsit dintre coregionali și am întrebat-o din ce zonă a Olteniei este; i-am relatat remarcă la întâlnirea cu Sorescu.

– Sunt din Bulzești.

– Din sat cu Sorescu ?

– Da, sora mea învățătoare acolo la clasa întâi, a dat de un copil isteț și l-a așezat în bancă cu băiatul ei. Se numea Sorescu Marin. După patru clase a implorat-o pe mama lui să-l dea mai departe la școli de la oraș.

Vizita făcută Virginiei în str. Grigore Alexandrescu avea un scop discutat cu ea, după ce am fost întâmpinată de gazdă într-o casă înaltă, frumoasă cu o curte mică. Camerele mari, sufrageria cu deschidere mai largă spre bucătăria confortabilă și bine dotată.

Interesul meu era să ajung la Marin pe care îl întâlnisem pe seară la Uniune și-i spusese că scriu: *Bine, bine, da-i înainte !*

Acum i-am citit Virginiei din cele scrise să-și spună părerea.

M-a îndrumat să merg la revista *Literatorul* și m-a invitat să rămân la prânz cu ea.

– Eu vreau să ne așezăm la masa din bucătăria ta dotată cu veselă de lux.

– Îmi permit o asemenea bucurie zilnică, pentru că am prea multe, de la numărul de 50 de invitații la ziua lui Marin. Împlinise tot atâția ani și a făcut rost de aceste farfurii, pentru toți la fel.

Frumoase farfurii. Mă gândeam că le găsisse la vreo fabrică pentru export. Și Zoe Dumitrescu Bușulega, atrasă de finețea porțelanului, a-ntors farfuria, curiosă ce marcă era imprimată pe dos. Nu scria nimic.

Am publicat texte literare la revista *Literatorul* pe când Marin Sorescu era redactor șef: *Tăcerea leandrilor aprinși, Bal și confeti..., Tache Papahagi, 100 de ani, Oameni vă fac !*

A apărut și o cronică pentru cartea mea „Liniste pe ghiol” cu prefață de Fănuș Neagu.

Autorul cronicii, profesor de limba română, mă rugase să-l sun pe Sorescu că nu a apărut materialul. A doua zi am luat *Flacăra* în care se anunța starea gravă a sănătății marelui poet și Păunescu cerea să fie programat pentru transplant. Am sunat la Sorescu, i-am urat sănătate și mi-a dat-o imediat pe Virginia. Convorbirea a fost scurtă și cu aceleași dorințe și urări de bine.

De la scriitori am aflat că, în discuțiile cu doctorii, Marin Sorescu ar fi refuzat: *Nu vreau să trăiesc cu ficatul altei persoane !*

Filotea Barbu Stoian

Cum se aprinde, de fapt, lumina la Sfântul Mormânt

„Sfânta Lumină” de Paste se aprinde deasupra Sfântului Mormânt, spunându-se că focul se coboară din cer și aprinde lumânările. Este considerat cel mai vechi miracol din lumea creștină, prima dată fiind documentat în anul 1106. Ceremonia este transmisă în direct în multe țări creștine.

Ceremonia, simbol al eternității, păcii și Învierii lui Hristos, este unul dintre momentele esențiale ale tradiției liturgice ortodoxe.

Sfânta Lumină se aprinde în fiecare an la Ierusalim, în mormântul lui Iisus, mărturisind locul Învierii Mântuitorului.

În toată săptămâna Sfințelor Pătimiri, la Ierusalim, la fel ca în toată Biserica Ortodoxă, se fac rugăciuni după rânduială, mii de pelerini participând la numeroase procesiuni sfinte.

Una dintre cele mai importante este cea din Joia Mare, când s-a făcut spălarea picioarelor – în amintirea lui Iisus, care a spălat picioarele ucenicilor săi după Cina cea de Taină – pe Muntele Sionului, în Foișorul cel de Sus, acesta fiind astăzi loc de pelerinaj.

Vineri seară a avut loc slujba Prohodului, în cadrul căreia credincioșii ocolesc Sfântul Mormânt de trei ori, alături de clerul ortodox, în fruntea căruia se află patriarhul Ierusalimului.

Sâmbătă dimineață, după slujba Prohodului, toate luminile și toate candelile din Sfântul Mormânt și din toată biserica se sting, se așează vată curată pe piatra de deasupra Sfântului Mormânt, apoi se pecetluiește ușa mormântului în fața clerului și a întregii mulțimi cu două panglici de pânză albă, cu peceti din ceară la capete, așezate încrucișat.

Din acest moment, polițiștii israelieni păzesc Sfântul Mormânt cu strictete, pentru ca nimeni să nu se mai poată apropia de ușa închisă. În biserica devenită neîncăpătoare, vin mii de oameni, din toate colțurile lumii, pentru a vedea minunea.

Sâmbătă, la slujba vecerniei, patriarhul Ierusalimului, împreună cu episcopi, preoți, diaconi și pelerini, pornesc în procesiune de la Patriarhia Ierusalimului către Biserica Sfântului Mormânt. La ora 14.00, patriarhul Ierusalimului cu tot clerul ortodox ies din altar, precedați de 12 steaguri cu însemnări din viața Mântuitorului, și

ocolesc Sfântul Mormânt de trei ori, în cântări și în sunetele clopotelor care se aud în tot orașul.

Patriarhul, îmbrăcat numai în stihar, veșmânt care simbolizează giulgiurile cu care Iisus a fost înfășurat în groapă, intră în paraclisul Sfântului Mormânt, în timp ce un diacon ține un potir de aur foarte prețios și așteaptă la ușă.

La mormânt, patriarhul îngenunchează stând cu capul plecat pe Sfânta Piatră și face rugăciunea tainică. Totul se petrece în tăcere, toată suflarea așteptând emoționată Sfânta Lumină. Numai arabii creștini aleargă prin biserică, bătând din palme, și, cu voci puternice, roagă pe Dumnezeu în limba lor să vină lumina.

Unii pelerini spun că, așteptând să vină lumina, deodată simți o adiere lină pe deasupra pietrei Sfântului Mormânt. Apoi, adierea dispare și pe piatră încep să apară stropi de lumină albă-albăstruie, iar patriarhul Ierusalimului „adună lumina cu mâinile și o așează în vasul de aur”. Luând două buchete de lumânări, patriarhul le aprinde, din vas, și strigă: „Veniți de primiți Lumina !”

Costin Pelinescu

Magda Ursache

„ANULEAZĂ CULTURA!”

Campania anti-cultură a început demult, dar ia o a m p l o a r e nebănuită prin mișcarea Cancel Culture, în alte cuvinte, „Anulează Cultura!” S-a ciobit Pietă și gestul a indignat o

lume. Acum, se dezmembrează statui, se aruncă vopsea peste ele. Shakespeare începe să fie interzis în universități americane, ca „albit”, antisemit, misogin. *Aida* e des-cântată ca rasistă. La Opera Bastille din Paris, chipurile sclavilor etiopieni trebuie albe, iar *Aida* - pudrată alb. De altfel, s-a anunțat că Verdi e un kitsch. Mark Twain, cu „cioroii” lui, nu se simte bine, nici Disney, cu motanii lui discriminând șoriceii.

Beethoven: Cancel! E prea „luminos”. Bach, cu clavecinul bine temperat: Cancel! Mai bine păcănele. Mozart? Cancel! Mai bine emisiuni cu bucătari, spărgând *oo* sau *ouri* în tigăi.

Când am văzut pe internet pancarta agățată peste Mica Sirenă - ca rasistă - mi-am zis că Saloanele cu numărul 9 vor fi curând mai ocupate decât secțiile ATI. O fi rasistă Mica Sirenă, l-am întrebat pe Christian Schenk, traducătorul lui Eminescu, integral, în germană. Ce spui, Doc? O fi rasistă și Loreley? Glumeam, dar se pare că timpul e mai bolnav, mai virusat decât am crezut.

Cum să ne ferim de tot răul ăsta? Biserica trece printr-o perioadă mai mult decât dificilă. Cad crucile de pe catedrale (când nu iau foc) și-mi aduc aminte că o expoziție cu înșeri a unei sculptorițe de excepție (n-o numesc, ca să n-o supăr) a fost scoasă dintr-o școală superioară. Chiar, ce să cate înșeri în Politehnică și icoane în școli? Să jignim vreun copil ba'hai? Eu cred că orice credință trebuie respectată și că n-ar trebui să fie prilej de discordie. O bisericuță de lemn e vandalizată de susținători LGBT cu talent la desen, lacul IOR se înroșește și nu-s frunzele toamnei vinovate. E un roșu de asfințit în toate.

Evident, aceste teme (biserica, sacrificiu, martiriu) sunt considerate caduce, obsolete. Nu ne mai place gândirea iudeo-creștină, nu ne mai place limba latină, materie școlară eliminată ca-n anii '50. Pentru eliminare se pregătește și materia istorie.

Celălalt pilon al etnicului, limba ce-o vorbim și-o schimonosim, e colonizată prin abundențele *wronglisme*; nu scriitori de elită iau cuvântul pe canalele TV, ci infractori gramaticali. Era in-telecualilor? Da, o trăim acum. Ce ne trebuie dicționar mare, coșcoaga DEX-ul? Unul mic-mic, de buzunar e suficient. De ce atâtea cuvinte, când putem **vb** cu câteva? Și aici nu pot să fac decât o reverență regretatului Nicolae Dabija, plecat prea repede în cerul de peste cer: „Floare pe ram,/ bob de țărână/ nume de neam/ Limba Română.// Când nu vom mai fi,/ din noi o fărâmă/ în ea va trăi/ Limba Română.” Vă întrebați de ce nu există în Universitatea „Cuza” un amfiteatru Blaga? Simplu: doar n-o să-l valorizăm pe cel care nu voia strivită corola de minuni a lumii și păstra în colțul ochiului satul, cu veșnicia născută acolo. Ce sat românesc, când în trend e altfel de sat, cel global, fără gard și fără câini? De la Nicolae Dabija, încă și încă: „Mai există ceva sfânt/ Cât avem un sat, departe/ Și un

grai ce n-are moarte./ Cât ai mai zice „părinte”/ Mai există lucruri sfinte”. Pentru baladeurul Dabija, „părinții” sunt marile repere: antemergătorii, eroii, martirii, pe care noi îi uităm sau îi negăm pe întrecute. Cultură, istorie, identitate? Cancel!

Nu pricep de ce ar trebui musai schimbat numele parcului Ștefan cel Mare, din București. Ștefan cel Mare și Sfânt nu corespundea glosarului corect-politic și trebuia re-denunit, ca-n Orwell? Sau se vrea demolarea bustului Mircea Vulcănescu (asta-i buba!) aflat acolo, rămas „criminal” pentru parlamentarul domn Silviu Vexler, care aprobă pesemne sentința Tribunalului Poporului. Tribunal? Ba o adunătură de slugi ale ocupației sovietice, care i-a condamnat la moarte pe cei care au opus rezistență ocupației sovietice și transformării României în lagăr. La întrebarea de ce nu corectăm astfel de abuzuri juridice răspunde cineva? Nu vrem să revenim la normalitate nici după 31 de ani?

Se denigrează neconținut spiritul de sacrificiu al luptătorilor din munți. Răbdăm cu seninătate discursul anti-românesc, după care am fi un popor de criminali, de fasciști, de anti-semiți. Valeriu Gafencu a salvat de la moarte un rabin, cedându-i medicamentele sale. Și dacă el n-a renunțat la Biserica sub tortură, o facem noi, în libertate? A fost filonazist elevul Mihai Buracu, trecut prin experimentul Pitești al „re-educării”, pentru că a strâns câțiva bănuți să-și ajute profesoara, al cărei soț fusese pușcărit?

Oare ce sfătuitor o fi avut ex-premierul Cîțu când a hotărât eliminarea, dintr-un post modest, de subsecretar de stat, a lui Octavian Bjoza? Cu siguranță, nu l-a avut consilier pe Iulian Roșca. Nu știe istorie finanțistul? Să știe și să-și ceară iertare grabnic lui Octav Bjoza. Sau e în tendințe să nu mai recunoaștem meritele luptătorilor anticomuniști și să-i demitem noaptea? Mai faceți o pauză între soluțiile de tăieri, până vă informați, domnule premier, că se întorc martirii liberali în morminte. Ce-i cu prostia că președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici și Victime ale Dictaturii din România ar fi negat Holocaustul? Tema nu-i liberă, nu se pot aduce date privind dimensiunile crimelor? Și de ce ar fi interzis să comparăm ororile comunismului cu ororile holocaustului? De ce să facem pauză între ele, cum cerea cineva?

Generația mea a fost stigmatizată etnic, social, religios de cei care au importat comunismul cu rele și rele în România, iar urmașii lor se bucură de onoruri, ba chiar dau sentințe ilegite. E tolerabilă discriminarea asta? Copiii foștilor deținuți politici nu pot primi o biată indemnizație? Am ajuns iarăși la subiecte-tabu, la cenzura-dresură impusă de „Scânțea” lui Brucan? Dacă punem în discuție implicarea unor evrei în genocidul comunist înseamnă că am fi xenofobi? Crimele lui Nicolschi trebuie acoperite? Acuză cineva o etnie întregă din cauza unui mâini de criminali? În nici un caz Octav Bjoza anti-comunistul, dar în toate cazurile greșește domnul Alexandru Florian, care, la junete, declara comunismul „chintesența cunoașterii”, milita pentru „făurirea unei civilizații ateiste”, pentru construcția de „stat ateu”. Mai e în Guvern vreun fost deținut politic? INSHREW e în subordinea Guvernului României, așadar domnul Florian e la guvernare, Bjoza a fost eliminat.

Pe un teleast l-a luat gura pe dinainte, spunând „amintiți-vă!”. Fermecător verb acest a-și aminti. Mai ales rostit de cineva care vrea Ardeal independent și se roagă ca munții Carpați să se înalțe cât Himalaya. Da, așa facem, ne tot amintim: că Alexandu Ioan Cuza a fost un ofițeraș muieratic, Mihai Viteazul - un condotier sângeros, că descălecătorii au aparținut altei etnii, fapt decretat de un istoric mult mediatizat de Humanitas. Conform dicționarului nou-european, se cere „tratament echitabil și egal”. Se și aplică cerința asta? Cum, dacă victimele abuzurilor judiciare ale Tribunalului Poporului sunt din nou discriminate? Nici peste ocean nu-i altfel. Dictează Black Lives Matter să fie scos Abraham Lincoln din Biroul Oval și nimic nu-l împiedică pe Biden să-l scoată.

Revenind în grădinile artei: după ignoranța vameșilor americani (pasărea brâncușiană văzută ca obiect tăios de bucătărie), a urmat ignoranța „ambasadoarei” lui Brâncuși. S-au găsit apărători ai inocenței feticăi. Și câte „vedete” nu se arată plictisite de lectura care îngrașă, pentru care Matisse e Matizul lor, din colțul blocului. Sigur că există voci care merg à rebours cu demitificarea culturii române, cu Cancel Culture, chiar dacă e periculos să mergi pe contrasens. Sensul fiind orientat spre distrugere. Fanaticii corect-politici pun pe lista neagră capodopere. Nu-mi ajung zece mii de semne să dau nume, iar mie îmi place să dau toate numele, ca lui Saramago. Ideea distructivă cere înlocuirea unei valori cu alta, mai modestă. Eminescu cu Fondane, Rebreanu cu Bonciu, Sadoveanu cu... Ion Marin Sadoveanu. Bacovia li se pare unora primitiv. Liceul cu numele său a fost înlocuit cu Ferdinand. Pentru Ferdinand Întregitorul nu s-a găsit un mare bulevard? De ce trebuia să dea neapărat nume regelui unui liceu din Bacăul lui Bacovia?

Suntem țară consumatoare, nu producătoare, ni se tot spune de la vârful Puterii. Păi dacă am ajuns consumatori, atunci să consumăm cultură, nu surogate de cultură, premiate pe linie PC-politicamente *correcto*. Valorile culturale nu plac neo-marxiștilor. Cancel Culture, în varianta domnului Florian, ne cere să ne slobozim de genii, ca-n anii cincizeci. Avem - nu ducem lipsă de asta - impostori omologați ca genii, în timp ce Eliade, Cioran, Vintilă Horia, Ștefan Baciu, Amărieuței, Arcade sunt pedepsiți. Geaba se împotrivesc Dan Angheliescu tendinței de a anula valorile exilului. O fi etichetat fascist?

În loc să ne slobozim de impostori, vrem să ne slobozim de Eminescu, pe motiv că ar fi rasist, antisemit, conservator... Aș zice și eu ca Mircea Platon că puțin conservatorism nu strică. Nici puțin semănătorism.

A intrat în scenă Cancel Culture cu zgomot și o să facă un gol imens dacă doar întoarcem capul cu scârbă și rămânem cu mâinile încrucișate pe piept. „*The lost word is lost*”, zice Poetul și eu îl cred.

Alte victime ale toxice mișcări? Kogălniceanu, Maioreșcu, Nae Ionescu, G. Călinescu, Nichifor Crainic, Petrache Țuțea, Noica, Stăniloae, Ernest Bernea... „Vânătorii de capete”, cum îi numea Petru Ursache, cărora le stă în gât „sentimentul românesc al ființei”, s-au donat. Argumentele lor? I am right, you are wrong, atâta tot.

Un semn de la Cluj, în 23 martie, dinspre Vasile Gogea: „în ciuda primăverii astronomice, ne aflăm în plină glaciațiune a umanității.” Reacționăm?

Titus Ujeu

În eseu intitulat *Cei doi*

Borges Ernesto Sábato apără „argentinitatea” compatriotului său, fără a nega nici „europenismul” acestuia: „Cultura noastră provine din Europa, este un fapt ineluctabil și care nu vād de ce ar trebui eludat. Deși o bună parte a elementelor din care s-a ridicat propria noastră cultură vin de acolo, chiar din prima clipă în care primul spaniol a călcat pe pământul Americii, a început ceva nou”. Asupra acestei duble

naturi culturale a lui Borges s-a glosat de altminteri abundent.

Scriitorul s-a născut la 24 august 1899 la Buenos Aires, oraș pe care-l va evoca în cărțile sale și, în primul rând în volumul de versuri din 1923 **Fervor de Buenos Aires** (*Fervoare pentru B.A.*). Poemele de aici ne ajută să înțelegem mai bine anii de început, de formare intelectuală a acestui autor pentru care biblioteca avea să devină – după propria-i mărturie – însăși întru chiparea paradisului. Lor li se vor alătura poeziile din **Luna de pe cer** (1925), **Caietul San Martín** (1929), **Făuritorul** (1960), **Celălalt, același** (1964), **Pentru cele șase corzi** (1972), **Raza profundă** (1975), **Moneda de fier** (1976), **Povestea nopții** (1977), **Cifrul** (1981), **Conjurații** (1985).

Avem din fericire, în limba română, o splendidă culegere de poezii ale lui Borges în traducerea profesorului Andrei Ionescu, unul din străluciții noștri hispaniști. E vorba de masivul volum de **Poezii** apărut în 2005 la editura Polirom. Un poem de senectute al scriitorului argentinian ne poate oferi cheia (sau „cifrul”) întregii sale existențe poetice, cu punct de pornire în acea „fervoare a Buenos Aires” evocată de fapt în mai toate cărțile de poezii:

„Faptul că am văzut crescând orașul Buenos Aires, crescând și descrescând, /

Că îmi aduc aminte de curtea cu viță, de verandă și havuz, / C-am moștenit engleza și-am încercat să mă deprind cu saxona, / Că am iubit germana și mi-a fost dor de latină. / Că am stat de vorbă cu un ucigaș în cartierul Palermo. / Că m-am bucurat de jocul de șah, de iasomie, de tigri și de hexametri. / Că l-am citit pe Macedonio Fernández cu glasul ce a fost al lui. / Că am cunoscut ilustrele incertitudini ce alcătuiesc metafizica. / Că am cinstit spadele și am dorit să fie pace. / Că am râvnit să guvernez insule. / Că nu am ieșit din bibliotecă. / Că am fost Alonso Quijano și nu am cutezat să fiu Don Quijote. / Că i-am învățat ce nu știu pe cei care pesemne sunt mai știutori decât mine. / Că am prețuit darurile lumii și ale lui Paul Verlaine. / Că am încropit câteva versuri endecasilabice. / Că am repovestit vechi întâmplări. / Că am rânduie în dialectul timpului nostru vreo cinci-șase metafore. / Că m-am ferit de ademeniri. / Că am fost cetățean al orașelor Geneva, Montevideo, Austin (și ca

Jorge Luis Borges

toți oamenii) / cetățean al Romei. / Că am fost un admirator al lui Conrad. / Că am fost un lucru pe care nimeni nu-l poate defini: argentinian. / Că am fost orb. / Nici unul dintre aceste lucruri nu e neobișnuit și totuși toate laolaltă / îmi conferă o jaimă pe care n-o pot înțelege.

Acest admirabil poem (*Faima*) tradus de Andrei Ionescu îl definește de la sine pe Borges ca om al paradisului livresc și cetățean al lumii întregi.

Latino-american cu ascendență saxonă, vorbitor al mai multor limbi – între care: franceza, engleza, germana, italiana – și bun cunosător al limbii latine Borges a fost un strălucit stilist al limbii sale materne – spaniola. Mai mult decât un scriitor el reprezintă un mare model cultural, greu de egalat în secolul pe care l-a parcurs în bună măsură, până la moartea sa, întâmplată la 14 iulie 1986 la Geneva, unul din acele orașe pe care le desemnase în poemul său drept preferențiale.

A trăit cu frenezie miracolul literaturii. A tradus din Virginia Woolf, din William Faulkner și din André Gide. Împreună cu Adolfo Bioy Casáres a editat o **Antologie a literaturii fantastice**, precedând demersul similar al lui Roger Caillois și legitimând prin acest gest o componentă a literaturii care – deși își dobândise încă prin E. A. Poe și alți eminenți autori ai secolului XIX autoritatea – continua să fie considerată periferică. O legitimitate care avea să determine o extraordinară dezvoltare a literaturii latino-americană tocmai în această direcție a devansării realului prin proiecția unor plămăiri colosale. O literatură născută – cum ar fi spus Borges – „din conjuncția dintre o oglindă și o enciclopedie”.

Cărțile scriitorului argentinian reprezintă diamantele nopții îndelungate în care și-a dus existența. Cititorii români le cunosc: **Moartea și busola** (volum apărut în 1972 la Univers), **Cartea de nisip** (tipărită în 1985 la aceeași editură), conferințele reunite sub titlul **Cărțile și noaptea** (editura Junimea -1988). Centenarul nașterii a fost cinstit de noua serie Borges de la Univers prin apariția unor narațiuni de acum celebrisime: **Istoria universală a infamiei, Ficțiuni, Ernesto Carriego, Istoria eternității, Relatarea lui Brodie, Făuritorul, Aleph, Memoria lui Shakespeare...** Traducerile aparțin unor cunoscuți hispaniști precum Cristina Hăulică, Darie Novăceanu și Andrei Ionescu, acesta din urmă fiind și autorul unei docte și binevenite prezentări, al tabelului cronologic însoțitor și al „predosloviei”...

Cândva, Ralph Waldo Emerson a spus că „o bibliotecă este un cabinet magic, în care există multe spirite vrăjite”. Lui Borges

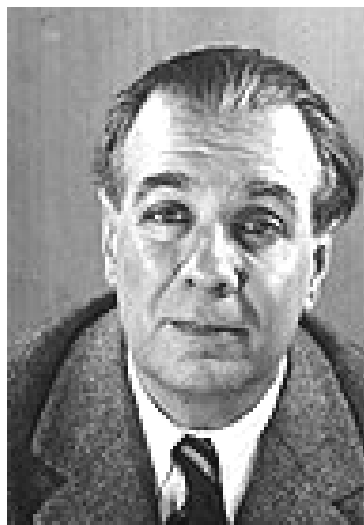
i-a plăcut nespun această observație a ecscistului american, glosând pe marginea ei și arătându-ne că „aceste spirite se trezesc atunci când le chemăm. Cu alte cuvinte, dacă nu deschidem o carte, această carte – care, literal și geometric este un volum – rămâne un lucru între alte lucruri. Însă când o deschidem, când cartea își întâlnește cititorul, atunci se produce actul estetic. Altminteri, cartea este ceva mor”. Considerațiile pe marginea „cabinetului magic” sunt cuprinse într-o conferință intitulată *Poezia sau frumusețea ca sentiment fizic*, un text definind în ultimă instanță „autonomia” poeziei în raport cu alte forme ale expresiei artistice, închise în pagini de carte. Sunt citați aici Platon, Vergilius, Heraclit, Francis Bacon, Quevedo și Poe... Cineva spunea foarte frumos că „până și în croare, erudiția lui Jorge Luis Borges este întotdeauna prodigioasă”. Din păcate, tocmai erudiția a devitalizat scriitorul.

Sábato avea dreptate atunci când scria că „mai mult literat decât vital, mai degrabă rafinat decât puternic, el a creat o literatură adesea bizantină, deși frumoasă. Și cu toate că în opera lui se vedește acea tonalitate metafizică, specifică celor mai buni scriitori ai noștri, îi lipsește puterea. Lucrul acesta nu poate însă a-i fi reproșat căci faptul de a nu fi puternic nu poate constitui un cap de acuzare împotriva nimănui”.

Adevărul e că fantasticul nu se lasă interceptat în forță ci cu subtilitate. Eclectismul lui Borges face parte din necesara strategie a scriitorului, preocupat să fixeze frontiera dintre rațiune și metafizică. Ernesto Sábato și-l imaginează ca pe un magician ce-și „elaborează jocurile” pentru ca să nu uite niciodată ieșirea din labirint. Ceea ce îl ajută să izbutescă e faptul că n-a pierdut niciodată din auzul său fin (umilă compensație a orbirii) „rumoarea îndepărtată a realității”. În plus, marele argentinian știa că „fiecare om are chipul său unic și odată cu el mor mi de întâmplări mărunte, de mici amintiri. Amintiri din copilărie și trăsături umane, chiar prea umane...”

De fapt toate cărțile lui Borges sunt cărți de poezie sau despre poezi. Nu doar atunci când îi invocă pe Luis de Camões și Ariosto, pe Milton și pe John Keats, pentru a-i aminti doar pe aceștia din zecile de poezi ce apar în volumele sale de versuri ori de eseuri. Revizitarea acestor înaintași prin poeme ce le intersectează esența operei și le descifrează sensurile mai puțin vizibile ar putea fi validată ca metodă de lucru surprinzătoare, cum reiese din **Ecourile** unde, din povestea medievală a lui Saxo Grammaticus (**Gesta Danorum**) Shakespeare a dăruit lumii povestea lui Hamlet: „Uitarea și-amintirea șes povestea / Defunctului monarh și-a umbrei sale. Grammaticus a adunat cenușa / în Gesta sa. și, iată, după veacuri, / Cum moare iarăși riga-n Danemarca / și moare totodată, ca prin farmec, / pe scenă, la periferia Londrei. / Avut-a visu-acesta William Shakespeare”.

Există aici o copleșitoare poveste a timpului și a spațiului, filtrată deopotrivă prin visul lui Will și visul lui Borges.

Un poet din veacul al XIII-lea

Privește lung variante anevoioase
De încropit sonet ce n-are nume;
Din fila-ntâmplătoare ies în lume
Terține și catrene păcătoase.
Cu pana-nceată gingaș cizelează.
E ostenit. Aude triful oare
Din viitor pornit, privighetoare
Ce sacra-i spaimă-ntocmai o urmează ?
Oarc-a simțit că nu e singur și
Că incredibilul Apollo, iată,
I-a arătat, în taină, un arhetip ?
Că tot ce poate să deschidă-o zi
Și noaptea-nchide avid cristal i-arată:
Enigmă, labirint, Dedal, Edip ?

Rubaiyat

Revină-n glasul meu persanul vers
Spre-a ne-aminti că timpu-i un divers
Mod de-a urzi avide versuri vane,
În taină risipite-n univers.
Din nou s-afirme că cenușă-i focul,
Țărână-i trupul, și că ăsta-i jocul:
Viața mea și-a ta sunt râu ce curge
Necontentit și repede-n tot locul.
Și că impunătorul monument
Zidit cu trudă, din trufie, lent,
Un vânt fugar e numai, că-n lumina
Lui Dumnezeu un veac e un moment.
Să ne-amintească acea privighetoare

De aur, în puterea nopții, care
Își naltă o dată triful și comoara
Nerisipită-n veac de astre-avare.
Revină luna-n versul scrijelit
De mâna ta, precum în asfințit
Revine în grădina ta. Aceași lună
Ce după-o vreme nu te-a mai găsit.
Să-ți fie pildă-n blânda inserare,
Sub clar de lună,-oglină mișcătoare
A iazului, ce-ntruna ne învață
Că veșnic vechi și nou e tot ce-apare.
Te rog, persană lună, să revii,
Și voi, incerte-apusuri aurii.
Azi este ieri. Nu ești decât ceilalți.
Țărână-i chipul lor. Cu morții-învii.

Lui John Keats

(1795-1821)

Dintru-nceput pân' la grăbita moarte,
Cumplita frumusețe te pândea,
Cum stă la pândă priincioasa soarte
Ori dușmănoasă.-N zori te aștepta
La Londra și în file-ntâmplătoare
Din dicționarul de mitologie,
În darurile zilei, bucurie
Pe chip, în glas, pe buze pieritoare:
E Fanny Brawne. O, tu, nesăbuit
John Keats, pe dinainte-mi faci să treacă
privighetoarea naltă, urna greacă.
Sunt veșnicia ta, de om sfârșit.
Văpaie-ai fost. Acum, în amintire,
Nu ești cenușa. Slava-n veșnicire.

Yesterdays

Din stirpe sunt de pastori protestanți
și de soldați latino-americieni
ce s-au bătut cu goții spanioli
și s-au întors acuma în țărână.
Eu sunt și nu sunt, căci adevărata
mea stirpe-mi este glasul părintesc
pe care îl ascult șoptind în Swinburne,
în groasele volume răsfoite,
dar necitite, care-mi sunt de-ajuns.
Sunt tot ce-aflat-am de la învățați.
Noroc ori soartă, aste două nume
de cercetată taină nepătrunsă
mi-au dat mai multe patrii: Buenos Aires
și Nara unde-am petrecut o noapte,
Geneva, două Córdobe. Islanda...
Un vis sunt singuratic și adânc,
mă pierd în el ori doar încerc s-o fac,
îndatorirea apusurilor sunt,
vechi dimineți și prima dată când
văzut-am marea și zărit-am luna
ce nu avea habar de Galileu.
O clipă sunt a vremii nesfârșite,
și fiecare noapte de nesomn,
și despărțire, și reîntâlnire.
Sunt vaga amintire a gravurii
din cămăruța mea pe care ochii,
azi stinși, au admirat-o îndelung:
Războinicul, cu Demonul și Moartea.
Sunt celălalt, care-a privit pustia
și o privește-acum din veșnicie.
Oglindă sunt, ecou. Un epitaf.

În românește de Andrei Ionescu

Înscrisuri olografe, desene, texte...

Versurile pe care le publicăm mai jos aparțin lui Mihnea Gheorghiu (1919-2011) și lui Zaharia Stancu (1902-1974) și le-au fost prilejuite autorilor de Mihai Beniuc (1907-1988), o mare autoritate în literatură în 1957. Cu un an înainte urcase de la treapta de secretar la aceea de prim-secretar al Uniunii Scriitorilor, funcție pe care a deținut-o până în 1962, când a fost ales președinte al breșlei, în fruntea căreia s-a aflat până în 1965.

Mihnea Gheorghiu era încă profesor la Universitate și nu deținea funcțiile politice și culturale pe care le va ocupa ulterior. Zaharia Stancu era în acea vreme redactor-șef, apoi director al revistei „Gazeta literară” (1954-1963), abia peste nouă ani, în 1966 fiind reales din nou în funcția de președinte al Uniunii Scriitorilor.

Se înțelege că cei trei aveau legături colegiale, poate și unele mici răutăți – de unde și tachinări precum cele din textele de față, destinate, probabil, unor albume de familie.

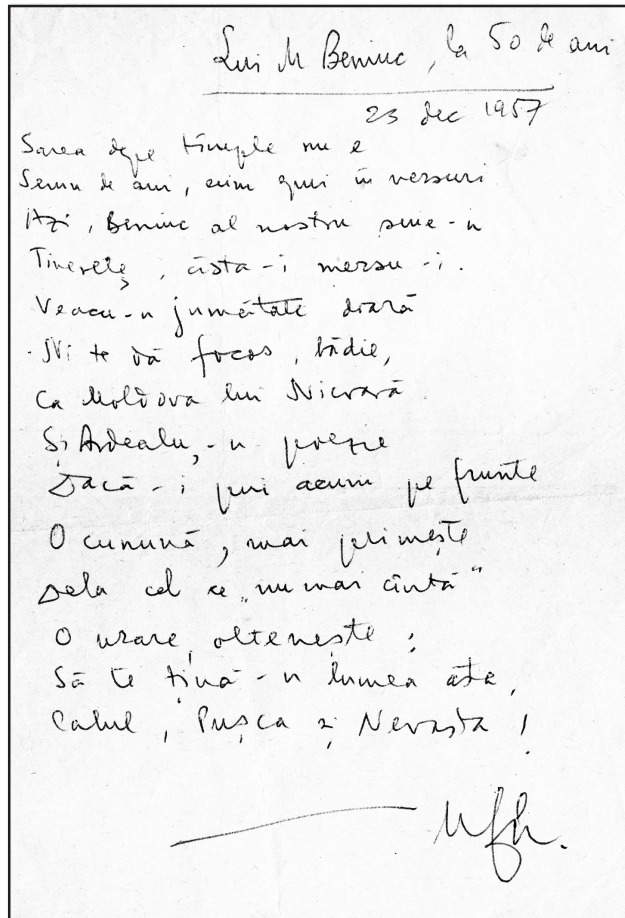
Lui Mihai Beniuc, la 50 de ani

23 dec. 1957

Sarea de pe tâmpile nu e
Semn de aur cum juri în versuri
Azi Beniuc al nostru suie-n
Tinerete, ăsta-i mersu-i
veacu-n jumătate doară
Ni te dă fălos, bădie,
Ca Moldova lui Nicoară
Și Ardealu-n poezie
Dacă-i pui acum pe frunte
O cunună, mai primește
De la cel ce „numai cântă”
O urare olteneste:
Să te țină-n lumea asta
Calul, Pușca și Nevasta.
Mihnea Gheorghiu

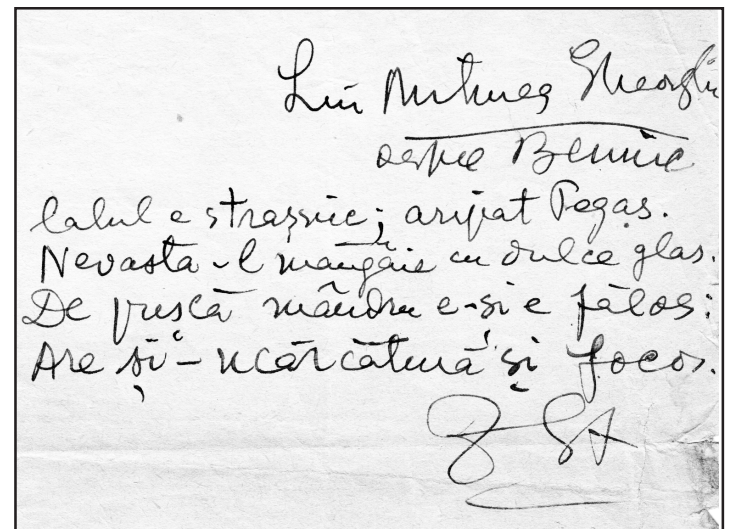
Mihai Beniuc, desen de
Florica Cordescu

Lui Mihnea Gheorghiu

despre Beniuc

Calul e strașnic, aripat Pegas.
Nevasta-l mângâie cu dulce glas.
De pușcă mândru e – și e fălos:
Are și-ncărcătură și focos.
Zaharia Stancu

O scrisoare a lui I. Peltz către Ion Dodu Bălan

Este vorba de o scrisoare de felicitare pe care romancierul I. Peltz o adresează criticului și istoricului literar Ion Dodu Bălan, la puțină vreme după ce acesta i-a oferit cu autograf monografia sa despre Octavian Goga și exprimă opinia cunoscutului prozator despre lucrarea colegului.

Marți, 23 februarie 1971, ora 3 dimineața

Stimate tovarășe Ion Dodu Bălan,

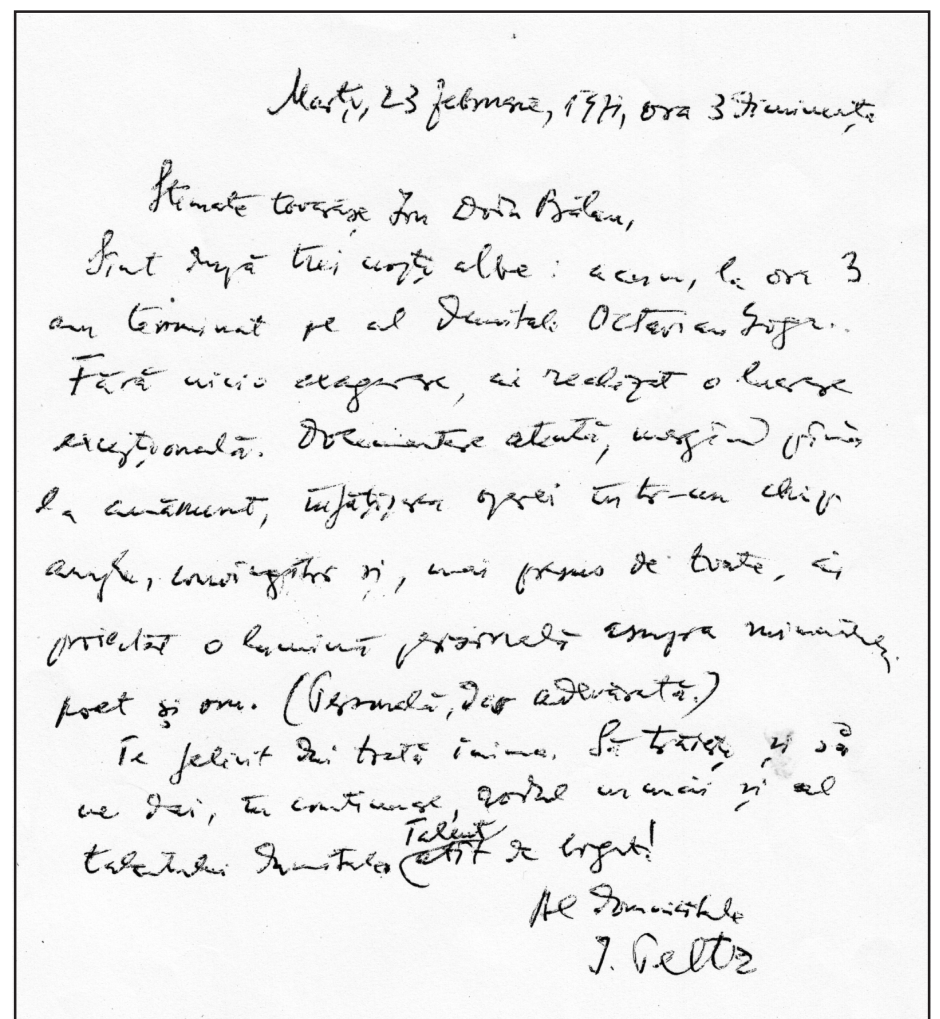
Sunt după trei nopți albe acum, la ora 3 am terminat pe al Dumitale Octavian Goga.

Fără nicio exagerare, ai realizat o lucrare excepțională. Documentare atentă, mergând până la amănunt, înfățișarea operei într-u chip amplu, convingător și, mai presus de toate, ai proiectat o lumină personală asupra minunatului poet și om. (Personală, dar adevărată)

Te felicit din toată inima. Să trăiești și să ne dai, în continuare, rodul muncii și al talentului Dumitale. Talent atât de bogat.

Al dumitale,

I. Peltz

Dumitru Matală
(1936-2022)

Ceea ce dăunează grav armoniei

Când una, când alta dintre nenumăratele binefaceri ale democrației americane sunt adeseori și pe larg înfățișate nu doar în paginile literaturii de specialitate, ci și în acelea ale literaturii propriu-zise. Când unul, când altul dintre marii scriitori, tot americani și ei, se încumetă să dea la iveală niște dedesubturi mai puțin onorabile ale propriei lor democrații. Firește, rezultatul este de fiecare dată neconvenabil, însă dacă s-au hotărât ei să divulge cu toții, *in corpore*, niște adevăruri prea de tot incomode, probabil or fi având anumite motive s-o facă. S-or fi gândit, peșemne, să-i pună în gardă și să-i ferească pe alții, din afară și de mai târziu, de niște scăpări – sau neglijențe – sau consecințe ale unei democrații care, oricât ar fi de avansată, nu poate fi niciodată și pentru totdeauna desăvârșită. Semnalele lor ar putea fi prin urmare prețuite drept un avertisment, iar

câteodată chiar un ultimatum.

L-aș invoca mai întâi pe Hemingway, pentru că mi se pare că spusele lui slujesc de minune pentru debutul unei asemenea demonstrații. În *Insule în derivă*, poate cea mai bună carte a scriitorului, pictorul Thomas Hudson întâlnește, în peregrinările lui prin insule și prin baruri, un individ, un politician. Îl cunoștea bine după figură, „avea o nutră veselă și nasul turtit”, însă, deloc întâmplător, „de numele lui și de culoarea politică nu-și aducea aminte”. Pe scurt, iată și teoria pe care politicianul i-o face pictorului: „Nu există truc mai bun decât apa. Totdeauna poți storce bani promițând că vei face rost de apă. Niciun politician nu va dărâma un truc ca asta căutând să construiască vreun apeduct ca lumea. Învățăceii în ale politicii se atacă unora între ei în probleme minore de politică. Dar niciun politician nu va lovi în adevărata bază a economiei politice.” Cu alte cuvinte, și mai pe înțelesul politicianilor noștri de azi, promite marca cu sarea, dă-le alergătorilor asigurări că vei face și vei drege, că vor trăi bine numai dacă te vor alege pe tine – nu-i neapărată nevoie să-ți și respecti, pe urmă, cuvântul. Din contră, chiar ar trebui să te sustragi cât îți stă în putință, pentru a nu lovi cumva în „adevărata bază a economiei politice”. De unde se poate lesne deduce că minciuna devine, cu timpul, i-ne-vi-tabil, adevărul suprem al oricărei companii politice.

Un alt exemplu mă conduce, pe alte căi, la exact aceeași concluzie. John Steinbeck afirmă undeva, în celebrul său roman *Iarna vrajbei noastre*, că, înaintea unor alegeri locale, candidații la cele câteva funcții eligibile din orașelul New Bayton au început să fie chemați de Curtea de Juri pentru a da lămuriri cu privire la niște posibile capete de acuzare. Discret, autorul notează: „Chiar dacă erau nevinovați, nu se mai puteau reabilita înainte de alegerile comunale. Și chiar dacă, până la urmă, omul e achitat, acuzația tot nu se uită.” De ce? la întrebarea asta scriitorul nu mai răspunde cu aceeași discreție; dimpotrivă, îmi servește justificarea cea mai brutală: „În *business* și în politică omul trebuie să-și croiască drum peste capetele altor oameni.”

Încă o dată: cu alte cuvinte, potrivit unui străvechi principiu, mult mai străvechi decât însăși democrația americană, politicianele chiar îndemnat să calomnieze; ceva-ceva tot o rămâne. Nu lansase dictonul încă Beaumarchais, în *Bărbierul din Sevilla*, ca pe o lozincă mobilizatoare, către toate timpurile și politicile de mai târziu? Și n-o fluturase, pe urmă, Rossini, în faimoasa lui *arie a calomniei*, ca pe un autentic port-drapel, în fruntea tuturor turnătorilor de ieri – de azi – și de pretutindeni? Ca dovadă, n-am interpretat-o și noi, până nu demult, o arie rostită pe două voci, desfășurați pe cele două trotuare ale unei singure străzi? Și asta pentru că, dintre toate frumoasele povești pe care le-am fi putut prelua, pe alese, de la democrația americană, le-am *prea-luat* tocmai pe cele mai nocive; cele care dăunează grav armoniei.

De bine – de rău, din cele spuse până aici se poate totuși desprinde și ceva bun. Întotdeauna deci trebuie să existe două trotuare – sau variante – sau tabere, mai bine zis. Oricât ar fi de restrictivă, democrația, trebuie să recunoască și ca cel puțin existența a două tabere – altminteri nu s-ar mai numi democrație. Cel care-i predă lecția asta discipolului său Billa Bathgate, adolescentul din romanul cu același nume scris de E.L. Doctorow, este nimeni altul decât celebrul gangster Al Capone, care, mă rog, în roman poartă numele de „domnul Schultz”. El îl întreabă de-a dreptul pe Billy, de când își începe ucenicia: „Tu-n ce bandă ești?” „Nu sunt în niciuna, domnule”, răspunde cu gravitate naivul învățăcel. „Păi, atunci cum vrei să faci ceva pe lumea asta? Cum vrei să-nveți ceva?” Și-i predă câteva dintre cele dintâi noțiuni ale propriei sale profesii: „Legea depinde de cât de bine îi ungi pe toți, e ca o pălărie pentru mine. Javrele care cica aia-i legală, aia-i nelegală, judecătorii, avocații, politicienii, ei ce-or fi altceva decât niște *aia* care cochetează și ei cu lumea noastră, numai că nu vor să se murdărească pe mâini?” De unde s-ar putea și de data asta conchide că, cel mult, între cele două tabere, n-ar încăpea decât încă una; cea de a treia – justiția, legea – care s-ar situa undeva deasupra lor, in-de-pen-den-tă. Cerința pe care, de altfel, o recunoșc întru ambele tabere, ba chiar o și proclamă, cu gura până la urechi, dar și cu condiția, trecută sub tăcere, ca neatarnarea asta să atârne, totuși, sub *pălăria* protectoare a fiecăreia. La urma urmei, până și „domnul Schulz” o recunoaște cu mărînime, mai cu seamă că el știe prea bine cât anume trebuie *s-o ungi* pentru a funcționa fără sincope.

Cât avea să prolifereze fenomenul și ce proporții avea să capete subordonarea tacită a justiției mi le transmite un alt scriitor, Raymond Chandler, și el „un om silit să trăiască într-o lume unde cinstea s-a demodat”. Doi reprezentanți ai legii, unul fost polițist iar celălalt încă în activitate, își povestesc unul altuia întâmplări trăite într-o asemenea lume, de-a lungul romanului *Somnul de veci*. „Ca polițist, îmi place să văd că legea triumfă”, i se destăinuie căpitanul Gregory detectivului Philip Marlowe. „Aș vrea să-i văd pe politicienii îmbrăcați elegant, de teapa lui Eddi Mars, cum își strică manichiura spărgând pietre în cariera Folsom, alături de nefericiții născuți la mahala, care au fost înhățați la prima găinărie și de atunci n-au mai ieșit de la zdup. Asta mi-ar plăcea să văd. Noi doi am trecut însă prin prea multe ca să ne mai închipuim că ar fi posibil să vedem așa ceva. Nu în orașul nostru, nici într-un alt oraș, pe jumătate cât el, și în niciun loc din aceste întinse, verzi și splendide State Unite.” Ceea ce mi se pare că, pe de o parte, consemnează saltul calitativ de la lumea gangsterilor la clasa politică, ai cărei gangsteri au fost și sunt întotdeauna zăvorâți în așa-numita imunitate parlamentară. Pe de altă parte, și poate mai semnificativă decât asta, mi se pare dezolantă corupția, ca o molimă cu răspândire rapidă, de la câteva cazuri, mai mult ori mai puțin izolate, la copleșirea totală a acelor „întinse, verzi și splendide State Unite”. Să ne mai mirăm că, de-acolo, epidemia s-a năpustit într-o mulțime de teritorii și că a subjugat, victorioasă, nenumărate țări și popoare, care-și găsiseră în democrația americană un punct de sprijin sau cel puțin un termen de comparație?

N-ar avea niciun rost, oricâte semne de mirare aș înșira eu. Câtă vreme cuvântul de ordine al oricărei bande politice este jaful la scară planetară, câtă vreme interesul general este cu bună știință confundat cu teșcherea personală, n-ar avea nicio logică să ne mai facem iluzii. Nu ne rămâne decât să subscriem, într-un gest de solidaritate, tardivă și ea, la o definiție pe care o formula, doar un deceniu mai târziu, Faulkner, în romanul *Nechemat în țărână*, și care suna ca o sentință definitivă: „Toată aiureala gălăgioasă a activității politice, care pe vremuri fusese industria noastră națională minoră și acum a ajuns distracția noastră majoră, toată zarva factice provocată de oameni care promovează cu bună știință pasiunea noastră națională pentru mediocritate și apoi se îmbogățesc pe spinarea ei.”

N-ar fi, nici asta, decât o slabă consolare... minoră, dar ce altceva ne-ar mai rămâne de făcut, odată ce nici resemnarea nu ne este permisă? Și ni se oferă la saturație când una, când alta dintre multiplele binefaceri ale democrației? Cum am putea să ne descotorosim, odată pentru întotdeauna, de ei care, și ei, s-au cocoțat în spinarea noastră și, de acolo, pretind cu nerușinare că se îmbogățesc în interesul național? Poate vom izbuti numai dacă vom apela și noi la o soluție de maximă răzvrătire civică. Saramago, și el un mare scriitor, european de data asta, ne propune, în romanul intitulat *Eseu despre libertate*, tocmai un asemenea gest absolut ieșit din comun. Într-o țară, desigur imaginată, dar în orice caz europeană, cetățenii se prezintă, conduși firește de „un înalt spirit civic”, aproape în unanimitate la alegeri, dar își depun în urne votul în alb. Este singura cale prin care alegătorii, așadar „ocrotitorii supremi ai democrației”, își pot exprima protestul față de cei pe care tot ei i-au ales. Ei își manifestă astfel, paradoxal însă și fără multă scăpare, nimic altceva decât voința de a nu alege.

Ce-ar fi dacă am încerca și noi să preschimbăm experimentul asta, dintr-o soluție fantezistă, într-un exercițiu real? Ar fi foarte posibil ca doar atunci să nu mai dăuneze nimic armoniei.

Dumitru Matală la filmări cu Irina Petrescu și Manole Marcus în Turkmenistan

Don Brad

GHIŢOCEL

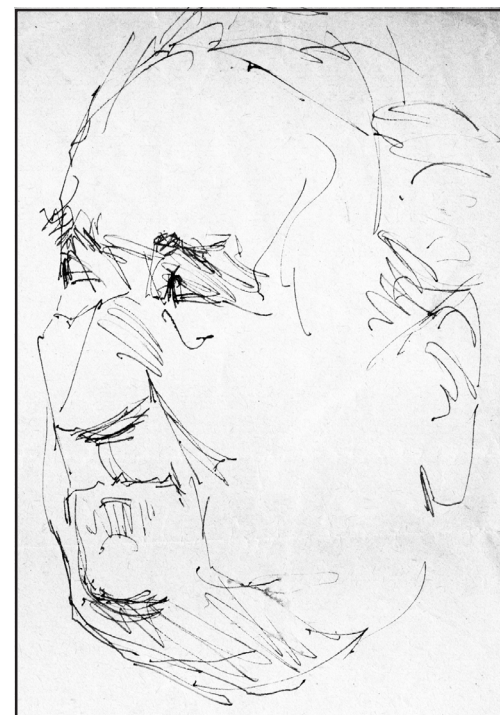
Lui Nicolae Dabija

N-a îndrăginit pădurea să-și desbrace
fortunecatele-i sofoace,
Până când, singur-omful, se
A sperat blîndajul ghetei,
Timid, un ghiocel.
Mi-a fost copil sau frate?
Nu mai stiu...
de grijă tremuram în noaptea mare...
Ca mortal murind
Dintr-un sicriu,
Tu zori mi-a fost pînăte drag
și soare!

Alba Iulia, 2011

Ion Brad

Schimb de portrete

Demostene Botez, văzut de Florica Cordescu

Florica Cordescu, văzută de Demostene Botez

Dan Puric

Imediat după Crăciunul însângerat, un tânăr a alergat în munți, la o mănăstire, să-i spună unui monah cu părul nins de credința lui curată că: „țara-i liberă, comunismul a căzut!”. Bătrânul monah nu s-a bucurat. A ridicat încet capul din pământ, l-a privit în ochi și i-a spus: „Abia acum începe iadul. S-a tăiat capul viperei, iar veninul se împrăștie acum în tot corpul!”

Sfinții sunt înainte-văzători. Bătrânul nu era altul decât Paisie Olaru, duhovnicul

părintelui Cleopa.

Anii au trecut și bătrânul a avut dreptate. Țara s-a transformat într-un ogor, în care a crescut o plantă ciudată: „neghina-grâu”. De necules, această plantă, și, mai ales, de *neales*. Cum să mai separi binele de rău, când în inima grâului a crescut neghina? Comunismul își născuse în sfârșit copilul mutilat. Oamenii României de azi nu mai au corajul de a fi *grâu curat*, căci i-au pierdut *memoria*. Trăim zăpăciți între noi, cu speranțe ucise înainte de a se naște, ca spicele de grâu ce mai răsar aiurea, înghițite apoi de trupul vârtos al neghinei. Fragmente de omenie, cioburi de lumină, ce se retrag de îndată ce ne apropiem de ele... De când a apărut *neghina-grâu* a apărut și *speranța fără de speranță*, avortul continuu al nădejzii în om.

Nu noi am ales să fim așa, ci *am fost aleși*, ca să devenim acest sinistru hibrid. Mutanții unui laborator criminal, am ajuns... târându-ne în orașele cenușii, construite de noi. În marșuri patriotice ne-am clădit singuri locuințele-puşcării în care trăim. *Am fost aleși* să ne dezicem de *grâul* din noi. Când? Atunci când domniile mari ai lumii încheiaseră de recoltat morții războiului. Pe biet ogorul acesta numit România se stabilise, cu creionul în mână, pe o hartă, să se planteze o ciumă. O ciumă roșie. Ce vină am avut noi? Și când?...

– Asumați-vă istoria!, ni se strigă azi, de la difuzorul sătesc al noii cooperativizări. Sunteți vinovați! Da, sunteți vinovați!

Neghina-grâu

Și *neghina-grâu* nu răspunde, căci nu mai are vocația grâului, aceea de a străluci în soare, salutând cerul cu vârful spicelor sale. Buruiana crescută în inima lui – neghina – îl ține prizonier. Vinovat fără vină se zbate grâul din noi, înfășurat în plasa perversă, cu ochiuri mici, a buruienii venită de aiurea peste sufletul lui.

Suflet curat de român, lămurit în nedreptățile istoriei și căzut pe buzele noastre în stropi de baladă, de ce taci?

Căci fără de vină era și Toma Alimoș, spic curat de grâu românesc, învinuit pe nedrept de Manea „slutul și urâtul”. Vină închipuită îi căuta și Manea „grosu și-arțăgosu”:

Pe la mine ce-ai cătat?

(...)

Florile mi le-ai călcat,

Apele mi-ai tulburat...

Toma surăde și, împăciuitor, ca să-i stâmpere mânia, îi întinde plosca de vin. Numai că acesta îl înjunghie mișelește, dar cu ultimele puteri haiducul face dreptate și îi retează „de-a călare capul”. Mișelia e pedepsită. Despre toate acestea ne spune Radu Gyr, acest spic de grâu al poeziei românești încolțit între gratiile temniței comuniste:

„E, pentru prima dată că în balada românească intervine atât de precis, de viguros, pedepsirea mișeliei... *Neamul întreg* pune o pecete roșie pe gestul trădătorului Manea.

Însăși moartea ciobanului Mioriței pare acum răzbnată”.

Așa ne-a vorbit despre „grâul românesc” Radu Gyr, acel fulg de nea al poeziei românești, topit pe trupul rece al „morților fără de vină”, aleși dintre fiii frumoși ai neamului acestuia. Nu ne-a vorbit despre răzbnare ci despre dreptate.

Numai grâul poate să vorbească despre grâu! Neghina, nu!

Atunci, cine are dreptul să vorbească despre acest neam, astăzi?

Alegerea continuă!

Ciuma cea roșie a zdrobit grâul și a ales neghina să vorbească despre grâu, apoi le-a amestecat, pentru ca *secerătorul așteptat* să nu mai știe. *Neghina-grâu* e

pâinea otrăvită pe care o mâncăm noi astăzi. Ni s-a ales această pâine pentru dejunul vieții noastre amărate.

Dar unele spice de grâu *nu s-au lăsat alese* de ciuma roșie și au fugit în munți, să crească printre brazi sau, nefiresc, pe un vârf de stâncă, ca o floare de colț a sufletului nostru, crescută în această *asprime continuă* a istoriei de aici. Ei s-au numit *partizani*.

Alte spice, multe, mii, zeci de mii, sute de mii, au fost culese și închise în hambare-temniță, fără de apă și lumină, în frig cumplit, zdrobite apoi de piatra de moară a fratelui său, devenit între timp *neghină*. Și, ce ciudat!, vlăguite, distruse, s-au apucat să-ncolțească prin colțurile de piatră rece ale temniței, să-și scrie viața scurtă cu vârf de ac pe bucățele de săpun și să vorbească unele cu altele prin bătaii scurte în zid, ca de toacă, ca să nu fie înțelese decât de Dumnezeu. Și dincolo de toate acestea s-au apucat să răsără din *groapa comună* unde au fost aruncate și să facă dimpreună un *lan invizibil*.

Noi suntem memoria grâului curat!, ne șoptește parcă, în adierea de vânt, *lanul invizibil*.

Voi sunteți pâinea noastră, cea spre ființă!, *murmurăm ingenuncheați în fața lanului*, noi. Grâul fără ploaie și lumină suntem noi, *ne strigă lanul invizibil*, întinzându-și brațele nevăzute spre noi.

Nu te teme, îi răspunde Dumnezeu, *ai să fii udat!* Și o ploaie ciudată țâșni din lacrimile acestui neam.

Lacrima spărsese zidul uitării și grâul creștea. O parte din grâul rămas în afară alesese și el să nu fie neghină. Alesese să fie *ploaie* pentru grâul închis, alesese să fie *memoria lui*. Furios, *noul semănător* își arunca sămânța lui otrăvită peste tot. Am să schimb și pământul! Am să-ntorc brazdă peste brazdă, urla *semănătorul ciumei*, până o să deveniți toți buruieni! Și buruiena creștea furioasă peste tot, nu numai în locul grâului, dar și cu el laolaltă.

„S-a tăiat capul viperei, dar acum otrava se-ntinde în tot corpul!”, se auziră din nou cuvintele bătrânului părinte.

– *Unde să ne ducem?...*, strigau înnebunite spicele de grâu rămase. *Frații noștri au fost închiși, alții secerăți, iar noi, otrăviți, ce să facem?*

– *Să faceți ce făceați și-nainte: să creșteți cu fața spre cer!*, șopti bătrânul, iar vocea lui se duse, purtată de vânt, înapoi, de unde venise, din lanul nevăzut de grâu curat al neamului românesc.

(din volumul *despre Omul Frumos*, București, 2009)

Nicolae Cabel

Colectivul de la SAHIA FILM, la început de deceniu (al șaptelea din veacul final în mileniul ce trecu) era unul compozit, fără alte c p i t e t e . . .

Administrativul, tehnicienii, transportul, redacția, operatorii film și... regizorii, dar și montajul-negativ. Amalgamul acesta avea totuși o organicitate pe care, el, colectivul, în fond, o impunea din dorința de a face film, chiar cu relevanță în chiar „chingile” ideologice ale vremii... Mărturisesc, documentarul este un joc fabulos, pentru că el, în sine, nu-i decât un puzzle magic, pe care îl „modelezi” numai la masa de montaj... Ideile, temele sînt cîteva... La filmare (dacă ești consecvent cu ele) alegi din ce îți oferă realitatea... Ordonarea, ritmul, raporturile imagine-sunet-muzică le distribuie la montaj după criterii care țin de instrucția și sensibilitatea dobîndite, sau cu care nativ ai fost înzestrat. Numai așa „dirijezi” percepția spectatorului spre zone senzorial-afective scontate... Sînt și rămîn partizanul teoriei că filmul (și în acest sens... benefic) este o *artă subversivă*...

Mărturisesc, din observații, că indoctrinarea, pînă la un anumit prag, se confunda cu autocenzurarea sau făcea dovada că unii dintre colegii mei erau autodidacți și că mecanica intimă a filmului nu le prea era cunoscută. Și nu numai lor, dar și multora care ocupau „funcții” de îndrumare-control... Am trăit un asemenea episod cînd „m-a salvat” faptul că instructorul de la C.C.E.S. fusese, într-un timp revolut, doi ani student la I.A.T.C. și trimis la altă facultate în contextul contrarevoluției din R.P. Ungară... Din acel an și pînă în 1963 Facultatea de Regie Film fusese suspendată... Nevoile de personal ale Studioului se... rezolvaseră prin acordarea de dispense...

Norma ideologică a partidului unic era strict evidentă atunci cînd intrau în producție filme raportate expres la

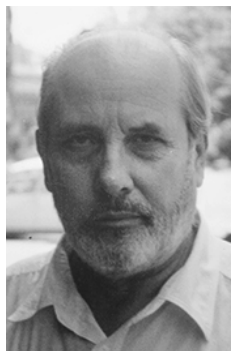
Memoria, ca o capcană (XX)

SAHIA FILM,

Cabinetele 1 și 2... Eu, personal, nici azi nu sînt convins că „stimulul” pornea de acolo sau că, pe o rigidă scară ierarhică, ajungeau la „executant” chingi severe... Atunci intram în „malaxor” *echipele de sacrificiu* în frunte cu *Virgil Calotescu*, cîteva dintre operatorii-imagine-protocol cu „calul-de-povară” – *Pantelie Tuțuleasa* și, la faza finală montaj-sonorizare – *Mariana Andruță*, *Livia Ionescu* și, de regulă, regizorii muzicali *Andrei Bretz* și *Radu Zamfirescu*... Din cînd în cînd se mai „roteau” fie *David Reu* ori *Iancu Moscu* (regizori), *Voica Vinea* (montaj) sau *Mihaela Sergescu* (ilustrație muzicală)... Și asta nu-i nimic... Cei desemnați pentru vizionări succesive veneau pe seară... Proiecție (filmele aveau minimum o oră)... Discuție, obiecții; alte ore pînă tîrziu în noapte. Și se hotăra ca a doua zi să se vadă varianta modificată... Vreți să știți... vria copierii din alte filme și echipa de noapte care aștepta la laboratorul din Buftea... Cu un efort, nu oarecare, a doua zi, la ora stabilită, altă vizionare... Aprobarea se dădea abia după cîteva asemenea reprize... Să nu credeți că atît crainicii cît și comentatorii nu erau prezenți în horă... Amintesc doar cîteva dintre ei: *Silviu Stănculescu*, *Ioan Grigorescu*, *Petre Sălcudeanu* și chiar celebre actrițe... Cum toți din cei numiți (sau nenumiți) nu mai sînt în viață, eu mă plec în fața memoriei lor. Pentru exemplara lor camaraderie... Și, trebuie să credeți că onorariul le era simbolic. Solidaritatea de breaslă îi determina să fie punctuali și foarte eficienți...

Din cele de mai sus, cititorule, înțelegi că tensiunea, crispera se instalau destul de repede între noi... Printr-un mecanism al compensării, colegii ai noștri, aproape reflex deconectau asemenea stări... Voi reveni la „atmosfera” din timpul finalizării filmelor de protocol (obligatorii) în planul tematic și singurele suportate financiar de către C.C.E.S... Cele pentru difuzare (săli de spectacol) erau onorate de către Romania Film, iar

„grosul” costurilor din autofinanțare, așa numitele filme-comandă... Regimul se aplica și la Buftea, dar și la Anima Film... Să reiau recenta rememorare a inginerului de sunet *Jean Lăzăroiu*: se filmase (deloc simplu pentru *Pantelie Tuțuleasa*) vizita protocolară în *India*. În faza finală, la montaj-sonorizare, *Radu Zamfirescu* nu găsește în fonoteca-muzică nimic elocvent pentru secvența filmată la mormîntul lui *Mahatma Gandhi*... De căutat la Buftea sau de compus ceva, timp – nu ... Inspirat, găsește soluția... Deliberat nu v-o destăinuie... Eu, curios, întîmplător am intuit-o... Altfel – totul bine... Aprobă, parafat, inclusiv Ambasada Indiei... Cum pe sunetist îl „mînca” limba, prin amici din afara Studioului, dă un telefon la Poarta Studioului din partea secretarului șase (în context, între noi, „șase” se traducea – ATENȚIE!) de la Ambasada Indiei care cerea o explicație, cu referire la muzica filmului recent aprobat. Portarul, de urgență, strigă după cel ce era căutat la telefon... Ajunge la cabina portarului chiar cineva de la Sunet... Se iscă oarecare... indispoziție: un secretar 6 de la o ambasadă, interesat oficial de o anumită secvență muzicală... Jean mustăcea... Peste cîteva zile, alt telefon de la amicii lui a dezamorsat „tensiunea”, contrariantă pînă și pentru conducerea studioului... Și farse ne făceam și noi la unele filmări... Să nu se creadă că existența ne era o... fiesta! Nici pe departe... Psihologic era o „descărcare”... Transportul – microbuze TV, cine le mai ține minte sau își poate imagina efectul suspensiei acestora pe șosele și mai ales șantierul României... Cazarea în hoteluri sau cămine muncitorești, cantine al căror regim depindea de conștiinciozitatea celor ce le conduceau, diurna – 18 lei și chiar echipamentul tehnic, pelicula ca atare... Nu puteai rezista decât în contextul unei reale camaraderii în care și gluma avea un rol esențial. Pe deasupra, dorința de a obține efectul elocvente ce probau dăruire în și pentru propria semnătură... Și cine știe să vadă în imaginile filmate atunci, această consecință, o vede...

Don Haines - '88

POEZIA

Poezia- o taină,
o reamintire a paradisiului pierdut,
a obârșiei cerești,
a Logosului,
un catharsis,
un mod de autocunoaștere,
de ieșire din umbră,
o aspirație la esențial,
o esență tare,
amețitoare,
o tensiune lirică
insuportabilă,
care, în clipele supreme,
ar putea ucide.

CINE MĂ APĂRĂ ?

Stau singur în fața vântului,
în fața mării, în fața nopții,
singur și vulnerabil,
nu mă pot sprijini în nicio frunză,
în nicio pasăre, în niciun curcubeu,
orice fulger mă poate atinge,
transfigurându-mă,
pot să strig ca într-o peșteră,
ecoul pașilor mei
răsună în lună,
mă bat ploile,
mă bate crivățul,
mă bate timpul,
anotimpurile care vin și trec,
lăsând urme adânci în suflet,
trăiesc într-o stare confuză,
un gol, o teamă,
din care doar poezia
m-ar mai putea salva.
Cine mă apără ?

MARTIE

(Curățenia de primăvară)

E martie, zăpada s-a topit,
Ieșim din întuneric, pulsul crește,
Mi-e sufletul bolnav, sunt amețit,
Se schimbă sângele, zvâcnește.

Aud mișcarea ierbii, ceruri noi
Spre zodia speranței se deschid,
Semintele așteaptă alte ploi,
Oglinda nu mai are niciun rid.

Un aer proaspăt, tămăduitor,
Înviează încăperea minții
Și-ntreb încet, cu glas tremurător:
– De ce ne mor, în martie, părinții ?

Și, totuși, bobul grâului, ascuns
Sub plapuma mai caldă a lui Marte,
Se pregătește-n taină de pătruns
Să dea în spic, vindecător de moarte.

Să facem, deci, curat, s-aerisim,
Să intre tril de păsări în odaie,
În pragul verii să ne regăsim
Frumoși și puri, aducători de ploaie.

SCRIU, DECI EXIST

Scriu, deci exist.
Exercițiul scrierii, exercițiu
al supraviețuirii.
Scriu, deci exist.
Respir, trăiesc la o înaltă
temperatură.
Sunt mereu în priză,
mă încarc cu electricitate pozitivă.
Să nu vă apropiați prea tare de imine
Căci s-ar putea să luați foc,
să vă aprindeți de flăcările
inefabile din fiecare cuvânt,
din fiecare pagină.
Scriu, deci exist.
Comunic. . Sunt viu.
Iar dacă mor,
Cuvintele rămân,
ele depun mărturie
că sunt viu, că n-am murit de tot.
Știu, deci exist.
Astfel, înving moartea,
căci „scrisoarea este un lucru vecinic”,
așa cum spunea,
acum câteva sute de ani,
un mare cronicar.

SUNT

Eu sunt *apa*, care înseamnă viață,
sunt *iarba* care crește,
care învinge moartea,
sunt *pământul* atoateroditor,
sunt *fulcul* purificator,
sunt *aerul* pe care-l respiri,
sunt *vântul* care respinge ceața,
sunt *norii* încărcăți de ploaie,
care fertilizează pământul,
sunt *bradul* veșnic tânăr,
sunt *floarea* nemuritoare,
sunt *zăpada*,
inefabila, vulnerabila *pădădie*,
sunt *vulturul*, sunt *zborul*,
sunt *sămânța*,
sunt *privighetoarea*,
sunt *roua* de pe trandafiri,
sunt *parfumul* îmbătător
al frunzelor de tei,
sunt *marea* și *muntele*,
sau, într-un cuvânt,
sunt toate acestea
la un loc
și numele meu este
Poezie.

ZIARUL

Eu am inventat ziarul.
acum câteva secole,
acele *fogli d'avvisi*,
foi de anunțuri, *gazetta*,
voiam să știu ce face,
ce spune, ce gândește lumea.
Informația înseamnă putere,
putere în mișcare,
avere, cunoaștere.
Poți stăpâni lumea prin cuvânt,
poți clădi sau dărâma imperii,
poți declanșa revoluții.
Eu consemnez sau comentez evenimente,
Eu sunt câinele de pază
al libertății.
de aceea, atunci când citești,
dimineața,
ca pe o evanghelică,
ziarul, ziarul meu,
ziarul tău,
să știi că pe frontispiciu
scrie clar,
cu litere mari, colorate:
ATENȚIE ! CÂINERĂU !

MĂ REAZEM

Cu sufletul meu obosit
mă reazem de un copac
ascult tăcerea lui învăluitoare
calmă liniștitoare
un foșnet ușor tresare prin frunze
ca un zbor inefabil
al unei păsări nevăzute
o binecuvântată pală de vânt
îmi răcorește fruntea
și-mi ia durerea cu mâna
Respir în ritmul purificat
al acestei după-amieze
de toamnă târzie
și laud apusul aurcolat
al Soarelui care coboară
încet după dealuri.

STAREA DE CĂLUGĂR

Lumea așa cum e m-a obosit
și m-am retras în singurătate,
devenind călugăr. Starea de călugăr
nu ține neapărat de credință,
ea înseamnă pentru mine
nevoia de libertate, de meditație,
de raportare la Dumnezeu și la lume,
de raportare la mine.
Nevoia mea de singurătate
este nevoia de limpezire,
de a nu confunda lumina cu întunericul,
ziua cu noaptea, viața cu moartea.
Peștera în care m-am retras
e sufletul meu obosit
în care arde o candelă,
o lumină călăuzitoare,
care nu se stinge
niciodată.

AM UITAT

Am uitat gustul poamelor
cum mușcam lacom din ele
vara
am uitat dansul frenetic
în ploaie
invocând germinația ierbii
am uitat rostul lucrurilor
care se răstoarnă haotic
peste mine.
Fă un gest, doar un gest
și mă pot reîntoarce
tânăr
la izvorul
din care am băut
amândoi.

PREA TÂRZIU

Ploile, ploile mult așteptate
au venit prea târziu
pentru pământu-nsetat
obrazul mi-e crăpat
lacrimile nevăzute-au lăsat
dăre adânci
să nu plângi, să nu plângi
s-au scuturat frunzele
e toamnă de-acum
cad fructele coapte
am obosit, am obosit
tot așteptând ploile primăvara
fă un gest, Doamne,
trimite-mi o pasăre cântătoare
să-mi lumineze pădurea
acum când încă mai sper
când încă mai sper...

Viața în fișe de roman

Vasile Szolga

Într-una din zile mă întâlnesc cu fostul meu coleg de clasă din liceu, Nicu. Nu-l văzusem de mult, nu prea a venit pe la întâlnirile noastre anuale. Fusese un elev nu prea strălucit, ca să nu spun altfel, deși el singur de multe ori spunea: „Sunt un prost”. Dar știu că uneori cei mai nevoiași în școală se descurcă bine în viață. Probabil că funcționează „legea compensației” cum spunea un alt fost coleg de al meu, dar de la facultate.

– Ce mai faci Nicule? Îl întreb eu după îmbrățișările de rigoare

– Fac foarte bine de când m-am pensionat, am chiar și o pensioară bunicică că doar știu că am fost organ în miliție. Iar acum am devenit poet.

Eu rămân cu gura căscată:

– Cum, măi, poet. Că doar tu în școală abia știai să citești și să scrii. Nu mai spun că „limba română” era materia de care fugeai ca de dracu. De câte ori nu ai stat lângă mine să mai copiezi și tu ceva la teze? Și acum zici că te-ai făcut poet. Parcă nu-mi vine a crede.

– Stai, stai, să-ți explic. Uite cum mi s-a întâmplat. Stăteam pe tron, (râde mânzeste), adică pe WC-u, că eram cam constipat, ca de obicei de altfel. Lângă mine o carte, uitată probabil de vreun nepot. Când mă uit o carte de poezii. Îmi zic, ia să citesc și eu o poezie, căci n-am mai citit una de mult timp. Râde. De fapt chiar că n-am citit niciodată o poezie întreagă. Deschid cartea la întâmplare și citesc. Greu. Îmi zic că poezia e grea. Nu înțeleg nimic. Dar apoi îmi zic „măi, oi fie eu prost, dar parcă mai înțelegeam și eu poeziile când eram la școală, cum erau poeziile lui Vasile Alexandrescu, parcă ceva cu hora uniunii europene, sau poezia cu steaua polară a lui Mihai Enescu”. Dar acum nu înțeleg nimic, dar chiar nimic. Mai citesc odată și tot nimic. Erau niște vorbe înșirate una după alta fără nici un fel de noimă. M-am chinuit, cred că vre-o jumătate de oră, dar tot nimic nu am înțeles. Atunci de curiozitate, căci știu sunt și curios din fire. (Râde cu poftă, șmechereste) deschid cartea chiar la început. La începutul cărții era și o analiză despre autor și poeziile lui.

– Prefață, scrisă de vre-un critic, spun eu.

– Da, cum zici tu... Și ce să vezi, după ce mă chinuiesc un timp, căci eram tare constipat, reușesc, nu am înțeles prea mult dar totuși mi-am dat seama că îl lauda pe poet pentru nu știu ce adâncime al versului, sau așa ceva. Apoi mi-a căzut fisa. Dom'le chiar pot să fiu și eu poet, să înșir cuvinte fără nici o legătură între ele. Dar cum să fac căci nu sunt așa de deștept să aleg cuvinte care să nu aibe nici o legătură între ele, precum acele poezii. Să-ți spun drept, o săptămână m-a tot chinuit această problemă, dar apoi mi-a căzut fisa (se tot repeta cu fisa de parcă era un telefon public de demult). Aveam de la vreun nepot un dicționar, am tăiat cuvintele din el și le-am pus, ca la loto, în...

– Într-un bol, sar eu cu gura.

– Nu, nu într-un bol, căci nu aveam așa ceva, ci într-o cratiță, le-am amestecat bine, apoi am scos câteva și le-am pus una după alta, pe câteva rânduri. A ieșit ceva ce semăna cu poezia citită a poetului din cartea abia citită (râde iar de parcă a făcut o glumă bună), nu știu cum îl cheamă. Sigur că am mai pus și eu de la mine câte un „și” un „la” sau câte o astfel de propoziție.

– Prepoziție se spune.

– Cum zici tu. Mi-am zis că tre să mă duc și printre poeți, așa că m-am dus la câteva cene unde, mulți cred că, cei de acolo, făceau ce făceau și eu. După un timp mă cam cunoșteam cu cei de acolo, în general niște moși și babe cam ca noi. Se oprește și râde cu poftă. Și la un moment dat am dat cuiva să citească o poezie de-a mea scrisă așa cum ți-am povestit. M-au lăudat de credeam că sunt altul decât eu. Apoi mi-au propus să public și eu. Chiar am avut o analiză a unuia..

– Critică literară, sar eu cu gura, nu se spune analiză, se spune critică literară.

– Ba nu, nu critică, căci nu mă criticau ci mă lăudau. Și uite așa am ajuns poet. Acum mă duc iar la un cenaclu cu ultima producție. Stai să-ți arăt, că o am la mine. Nu prea mă am bine cu semnele de punctuație, dar am observat că nu prea contează. Dar la sfârșit pun punct sau semnul mirării sau întrebării.

Se scotocește prin buzunare și scoate o bucată de hârtie pe care cu un scris de copil de clasa a doua sau a treia erau scrise câteva cuvinte. „Poezia” se intitula „Vulturul”: Tălpile zgârie ploaia/ Inima în lacrima găinii de pământ/ Mormanul de pătrunjel/ Cade sub blocul albastru/ Poteca fierbinte și mazăgălită/ Prelinge mierla angelică/ O furnică tropăe pe dulap și masa apune.

Poetul

Demisia

Contrar obiceiului, privise în neștire la televizor. De fapt nu privise, trecuse de la un post la altul aidoma acceleratului de la Fetești spre București, poluând sonor Bărăganul ialomițean. Pierdere de timp, nimic altceva. Toată lumea se pricepe la politică! De la tineri redactori care folosesc numeralul „doisprezece” invariabil, indiferent de ce anume vor să definească, până la vajnici pensionari, care speră să se umple de gloria unor ziceri înțelepte, toți trăiesc importanța momentului. Nimeni nu se lasă sedus de fireștile limite ale bunului simț și modestiei! Ceca ce îl întrista cu adevărat, însă, era insinuarea unui sentiment nou, pe care nu l-ar fi bănuit vreodată că poate exista. Din sfera politicii, preocuparea autobăgării în seamă s-a transferat în culoarele creației literare, destul de înguste până nu demult, acum de o larghețe sinucigașă.

Ca responsabil al rubricii „Tineri talente” de la cea mai cunoscută revistă de literatură din zonă, susținută de Uniunea Scriitorilor dar și de autoritățile locale, trăia o amărăciune a lui, pe care nu avea cu cine s-o împartă. I se părea că participă la un act imoral, încurajând cu tăcere risipa de bani și hârtie. Asistase neputincios la transformarea publicației, la care lucra de la înființarea ei, din tribună a noului elevat, a experimentului curajos și de substanță, într-o scenă în care toți semnatarii erau cititori de cărți valoroase, aproape fără nicio excepție, arzând fiecare de nevoia exprimării în scris a părerii proprii, cel mai adesea nesusținută de vreo calitate, și a publicării ei cu pretenții de cronică literară. Mai mult de jumătate din asemenea texte îi produceau o stare de lehamite soră cu lășitatea.

Îl dorea groaznic capul. Citise câteva pagini fără nicio urmă de creativitate. Pe deasupra, autorul avea dorința aprigă, exprimată în scris, de a fi publicat. Nu erau mai proaste decât altele, dar abundau în prețiozități lingvistice fără vreo esență stilistică. Conțineau nu mai puțin de cinci ori cuvântul „minunat”, încât nu rata nici cea mai mică șansă să fie altfel decât... minunat.

– Minunat! îi întrerupse reveria o frumoasă care dialoga cu un bărbos pe ecran. După un moment de ezitare, interlocutorul reluă șirul frazelor.

– Minunaaaat, rosti reporterița din nou, în interesul emisiunii, desigur, căci imaginea celor doi despărțiți de microfon continua să ocupe ecranul. Deodată, fără nicio legătură cu ce vedea auzind doar câte un „minunat” din când, îl fulgeră un gând. „Minunat”, își zise, am găsit. „Minunat!”, repetă încurajându-se singur. „Demisia!” Și strigătul izbucni puternic, de parcă ar fi vrut să-l audă și cei de la televizor. „I-o prezint dimineață redactorului-șef. Să-și asume, că de aia e plătit regește.”

Firiță Carp

Marian Nencescu

Tradus în limba română când

colț, margine, muche sau latură, folosit adesea și la figurat, cu sensul de limită, capăt („Am ajuns la capătul răbdării”), termenul anglo-american *edge* a intrat azi și în categoria substantivelor proprii, odată cu inaugurarea, în 2020, a primelor construcții dintr-un vast proiect imobiliar, intitulat chiar *Edge*, o inițiativă exclusiv privată, cea mai costisitoare până acum, nu doar din America, sau din New York, ci chiar „din toată emisfera vestică”, în valoare de

peste 25 de miliarde de dolari, ce va cuprinde, când va fi gata, 16 turnuri rezidențiale, clădiri de birouri, o școală și, bineînțeles, un centru comercial pe măsură. Deocamdată se lucrează de zor, fiind gata clădirea *The Shield*, singura construcție cu destinație culturală din lume ce își schimbă forma în funcție de nevoile utilizatorilor, platforma *Vessel* (denumire provizorie până când riveranii vor decide ce denumire i se potrivește mai bine), o „sculptură” înaltă de 5 etaje, în formă de fagure, considerată deja un simbol arhitectonic local, un fel de Turn Eiffel în stil american, și, bineînțeles, clădirea simbol a cartierului, turnul *Vanderbilt One*, o construcție futuristă, compusă din numeroase unghiuri (*edges*), intrată deja, cu cei aproape 400 de metri de la sol, în Topul 4 al celor mai înalte construcții new-yorkeze, alături de *One World Trade Center*, *Empire State Building* și *Top of the Rock*.

Situată în zona de vest a Manhattan-ului, de-a lungul fluviului Hudson, în inima cartierului „istoric” *Chelsea* (după numele cartierului omonim, din Londra, de unde au provenit primii coloniști), zona s-a dezvoltat vertiginos, în special după 1847, odată cu extinderea

Edge, „la un colț” de viitor

Căii Ferate a Hudsonului, un complex de linii suspendate, ale căror vestigii se mai văd și azi, sub forma unor grădini, construite direct pe vechile amplasamente.

În prezent, asistăm la o nouă repopulare a cartierului, motiv pentru care a renăscut și interesul investitorilor imobiliari. Practic, după reconstrucția Zonci Zero, respectiv locul unde au fost cândva Turnurile Gemene, Proiectul *Edge* este cel mai important program edilitar, ce prefigurează New-Yorkul viitorului. Începutul a fost însă decis mai demult, acum două decenii, odată cu reamenajarea vechii căi ferate, sub forma *Hight Line*, sau *Green Line*, un complex de grădini amenajate chiar pe vechile trasamente spraterane. Așa s-a născut noul *Chelsea*, un cartier azi preponderent rezidențial, accesibil în special oamenilor cu bani, dar și celor cu preocupări artistice și culturale (între altele, aici este și sediul cotidianului *The New Yorker*, dar și mai multor publicații și posturi de radio locale).

Punctul central de atracție îl reprezintă (deocamdată) turnul *Vanderbilt*, o clădire neregulată, ce parcă sfidează legile gravitației, decorată cu numeroase terase și ieșiri „unghiulare”, ce oferă, prin forma sofisticată, mai multă lumină spațiului urban din jur. Este și motivul pentru care autoritățile metropolitane au acordat constructorilor „drepturi aeriene” sporite, în sensul că au extins regimul de înălțime de la 200 de metri, inițial, la aproape 400 de metri (1300 de picioare metrice). Interiorul este pe măsură, impozant și spectaculos, holul central, deschis pe înălțimea mai multor etaje, adăpostind o imensă sculptură, suspendată, de bronz. Partea cea mai inedită rămâne terasa (*the Deck*), de la etajul 102, total deschisă, compusă din balcoane transparente (inclusiv cu podele de sticlă) ce permit o privire panoramică asupra orașului.

Un bar suspendat deasupra unei grădini luxuriante („Cea mai înaltă pajiște urbană din lume”, cum spune reclama), și o instalație interactivă *Kenzo Digital*, completează decorul futurist. Să ne mai mirăm că turnul adăpostește sediul celei mai mari firme cu capital privat din lume, *The Carlyle*? Cert este că, la ora actuală, turnul *Vanderbilt One* este „Un Goliath cu gândire civică”, menit să atragă, nu să sperie riveranii.

Întrebarea ce persistă atunci când vorbim de astfel de proiecte avangardiste este în ce măsură inovațiile tehnologice contribuie efectiv la soluționarea unor probleme „sociale”, și chiar interumane. Reușesc, oare, acești constructori, ingineri, arhitecți, ori investitori să rezolve, prin creațiile lor vizionare, vreuna din problemele reale, măcar ale locuitorilor din zonă, dacă nu ale lumii, în general, sau din contră, nu fac decât să separe și mai mult clasele, să-i închidă și mai tare pe bogați în coliviile lor luxoase, suspendate între pământ și cer? Problema nu i-a preocupat doar pe sociologi, pe intelectuali în general, dar și pe economiștii care au constatat că multe din apartamentele sau spațiile comerciale din zonă nu se vând, ori nu se închiriază. Iar cauza nu ține doar de preț. Problemele structurale ale unor asemenea hiperconstrucții sunt reale: erori de proiectare, de execuție, sau pur și simplu de adecvare, le fac adesea de nelocuit. Și totuși, la New York, la fel ca și în multe alte locuri din lume, se construiește zi și noapte. Această urbanizare excesivă a vieții noastre cotidiene are și un preț (cultural, moral, ideatic): o cultură de masă, nivelatoare, fragmentează reșitele. Oricât de frumoasă, de ademenitoare sau de promițătoare ar fi viața în aceste „ghetouri” suspendate, senzația e înșelătoare. Într-o lume a profitului, viața individului este neglijată. Sau, cum ar spune un filosof, societatea spectacolului a ratat până și performanțele.

Și totuși, *Edge* merge înainte, chiar și pentru că postmodernismul, în lipsa unor termeni adecvați de comparație, a încetat demult să mai fie o cultură progresistă.

Dalia Bialcowski

Ion Theodorescu-Sion în polifonica sa unicitate

Chiar și parcurgerea fugitivă a multiplelor variante rezultate din continua metamorfoză a semnăturii artistului - până la elipticul și străvechiul semn al *crucii ansata* sau *cheia vieții eterne* (grafiată printr-o buclă pe locul verticalei superioare) cu care plasticianul își autentifica în 1935 lucrările din ansamblul decorativ amplasat la Palatul Regal, anunță convingător, incitant, complexitatea personalității lui Ion Theodorescu-Sion. Așa cum îl intuia Victor Eftimiu pe acest rebel impunător, șaten cu ochii verzi și frunte de poet, *departe de a fi un primitiv, el rămâne un rafinat, un exponent sincer al pământului românesc, un călător în lumi legendare, un tradiționalist cult.*

Iar portretul de sugestie religioasă, asupra căruia însă pictorul își proiecta vădit propriile aspirații și trăsături în jurul vârstei de 28 de ani, între 1909-1910, remontat după o traumatizantă expediție pe meleaguri africane

Ion Theodorescu-Sion, *Portret de femeie, soția pictorului*

ca proaspăt înrolat al Legiunii străine din Franța: *Lux in Tenebris Lucet* (*Lumina strălucește în întuneric*) este una dintre cele mai îndrăznețe declarații și radiografii sufletești transpuse în culoare. O tulburătoare cruciadă a spiritului, formulată simbolic prin încrângătura ramificată invadator și înstăpânirea ei treptată sub incandescența luminoasă iradiată de figura centrală - prezență dominatoare și intransigentă, înălțată în cămașa destinului cristic, cu privirea pătrunzătoare a celui hotărât să învingă obstacole, amăgiri și îndoieli. Pictată în tușe abia înfrânate și intensități cromatice complementare, lucrarea de o cutezătoare modernitate a ieșit dintre granițele spațiului privat și se află expusă în incinta Palatului Dacia-România până la 14 mai 2023, devenind alegerea emblematică pentru afișul vastei retrospective *Ion Theodorescu-Sion. O viață de poveste.* Deschisă la 10 februarie a.c. se încadrează

polivalentului ansamblu expozițional organizat sub umbrela *Art Safari*, alături de *Maeștrii Picturii Spaniole* din secolul al XIX-lea, accente ale artei contemporane internaționale de notorietatea premiilor *Marcel Duchamp* sau nume recunoscute ale sculpturii românești. După împlinirea a peste un veac de la nașterea pictorului în 2 ianuarie 1882 la Ianca, locul de refugiu al familiei cu origini transilvane și popas între Brăila și Buzău, simzele evocă perspectiva caleidoscopică a operei sale, reunind într-o inedită suită, lucrări din varii colecții muzeale și particulare. *Impresionism, Pointilism, Divizionism* sau *Realism*, vocile revoluționare ale plasticiei europene, descoperite pe durata studiilor pariziene la *Académie des Beaux-Arts*, i-au suscitat fecund interesul. Puse la încercare cu aceeași dedicare absolută cu care a urmat cursurile Școlii Naționale de Arte Frumoase din București, fără încuviințarea părintească, sau a ostenit pe post de muncitor pentru a-și cizela meșteșugul în capitala artei, ori, împins de circumstanțe, a ales gestul extrem al voluntariatului militar, au fost totuși rapid abandonate în forma lor excesivă. Intellectual, împătimit al lecturilor axate pe descifrări teoretice, a înțeles limitarea de viziune a extremelor doar la planul superficial. Deși temperamentul său impulsiv și combativ nu s-a

temut de exprimări categorice nici în grafica publicată de *Furnica* sau *Zavera* și *Fierul roș*, reviste pe care le și edita, nici în viață, riscând repercusiuni majore, în pictură, rod al mărturisirii din intimitatea atelierului, și-a devoalat toate coardele sensibilității urmărind exprimarea ideală, iar aceea trebuia să conțină negreșit o poetică intrinsecă. A dovedit că avea capacitatea de a se desfășura cu deplină sinceritate în mai multe direcții și registre plastice, căutându-se permanent între bornele opuse ale personalității, între necesitatea solidității, a materialității, a construcției elaborate într-o organizare unitară, și eliberarea din rigiditatea formei către fluiditatea grațioasă și ornament; între împăstarea densă și vibrații aerate sau tușe expansive; între sobrietatea cromatică și efuziuni delicate.

După participarea ca ofițer de artilerie, la cel de al Doilea Război Balcanic (1913) și la Primul Război Mondial (1916-1918), traversând terenul arid al Dobrogei și dezolarea omniprezentă, strălucirile paletei s-au restrâns dramatic în monocromii austere, personajele au căpătat contururi tranșante, suprafața picturală s-a structurat în geometrii. E o etapă de mare expresivitate, ce prefigurează evoluția definitivă a creației sale, preocuparea pentru descoperirea specificului național. Izvorată ca necesară completare spirituală a reîntregirii teritoriale, a reprezentat un obiectiv al generației. Unii l-au înțeles în sens idilic, alții mimetic sau în cele din urmă, implicit, prin evoluția firească a operei. Ion Theodorescu-Sion a încercat o sinteză a elementelor esențiale, transpunându-le în construcții ritmate urmând sensul ornamentației populare, utilizând o sinteză a costumației, paleta peisajului ars al Bărăganului, arborele ca simbol și decorativul ca pe o cheie de portativ. Pe măsura maturizării artistice, monumentalitatea personajelor a căpătat naturalețe și prea plinul, respirație; liniile și-au topit asperitățile desenând vitale sinuozități, iar în ultimă instanță, muzicalitatea a devenit subiectul compoziției.

Recognoscibil în toată diversitatea și alternanța sa stilistică, surprinzătoare în cele 14 expuneri personale, pictorul cu o imensă capacitate de muncă, implicat în jurii ale Saloanelor Oficiale, inspector general al artelor, inițiator și organizator, premiat, decorat cu *Virtutea militară*, *Coroana României* ș.a.m.d., *Ordinul Palmele Academice* din partea statului francez își merită supranumele *Leul*, datorit de cel ce i-a și turnat chipul în bronz, Cornel Medrea.

Ion Theodorescu-Sion, *Țărânci*

Radu Adrian

Sculptura în piatră

File de istorie (III)

Urmare din numărul trecut

Bănuim că la începutul paleoliticului timpuriu, omul putea să vadă cum în cazul unor diverși factori naturali, ca viiturile apelor, intemperii ce trec peste cota normală, sau mai ales în cutremure, pietrele se pot rupe în bucăți dacă se lovesc între ele. Încetul cu încetul, s-a reținut și ideea că o rocă mai dură rezistă mai mult decât una mai moale la șocul acelor loviri. Bazându-se pe acumularea observațiilor, omul ajunge să-și adauge la îndeletnicirile sale primare, cioplitul artificial al pietrei. Nu putem să afirmăm că a fost o invenție în adevăratul sens al cuvântului, ci mai degrabă adaptarea în așa fel a unui fenomen, încât produsul rezultat să poată rezolva nevoile ginții. Dar asta reprezintă totuși primul și cel mai important pas al evoluției: ruperea de animal!

În paleolitic, cea mai lungă perioadă a istoriei sale, omul și-a limitat cioplitul pietrei, din cauza vieții nomade, doar la confecționatul uneltelor mici, manuale, care intrau în necesarul activităților casnice, de luptă sau de vânat: cuțite, răzuitoare, dălți, topoare, unelte de pescuit etc. Piesele erau făcute prin lovirea între ele a două pietre așchioase, direcționate în așa fel încât să ducă la obținerea unor muchii tăioase.

De-a lungul timpului, prin testări succesive, se ajunge la separarea pietrelor masive, rezervate ca materie primă pentru lucru, de piatra folosită ca uneltă de muncă. Prin lovirea cu o bucată de rocă dură, se putea prelucra forma pietrei cu o structură mai moale. Cu alte cuvinte, cele mai vechi instrumente folosite la prelucrarea pietrei au fost, nu cele confecționate din metal, ci tot cele făcute din piatră. Cioplitul rocilor în scopul creării unor pietre care să depășească sfera uneltelor utilitare, se practica încă din perioada paleoliticului superior, în vremea glaciațiunii Wurm, cuprinsă între anii 100.000 și 10.050 î.Hr. Se pare că primele modelări prin cioplire a pietrelor, în scopul construirii de locuințe, fac parte din sistemul de adaptare a comunității umane la formele instabile ale climatului din acele timpuri.

Roca cea mai apreciată pentru duritatea sa, practic cea mai dură, cunoscută și folosită din cele mai vechi timpuri, este *obsidianul*. De origine vulcanică, având o culoare neagră sau brun-cenușie, cu înfățișarea sticlei topite, era folosită pentru confecționarea armelor și uneltelor prin excelență tăioase, de la cuțitele pentru dezosarea cărnii, până la cele folosite la modelat lemnul, osul, cornul sau diferite alte pietre. Se mai folosea cu succes și la transpunerea, prin incizie, a unor desene pe mici amulete având caracter magic, sau pe alte obiecte de cult făcute din roci mai modeste în duritate, cum ar fi grupa pietrelor semiprețioase. Tot din obsidian își confecționau vechii egipteni bisturiile cu care își practicau necropsiile lor în scopul mumificării. Este un material foarte rar, greu de găsit, motiv pentru care îl aflăm doar în inventarul unor comunități tribale restrânse, din nordul Africii, Munții Iberici, Alpi, Tatra, Carpații Românești și estul Asiei. În spațiul Mediteranei, în perioada neolitică, a reprezentat un etalon de valoare în schimburile de mărfuri practicate între triburile din zonă. Poate fi considerat echivalentul oțelului widia de astăzi. Rezistența absolută la oxizii corosivi din mediu, duritatea de excepție, porozitatea și permeabilitatea nule, și posibilitatea de a se desface lovit, în fâșii cu muchii ascuțite care nu se tocesc, fac să mai fie preferat și astăzi în unele chirurgii de mare exigență din Franța și Germania.

Silexul și *cremenea* rămân principalele pietre cu care omul comunei primitive cioplește la vremea sa pe scară largă, și la un înalt nivel de producție, obiecte de piatră. *Cremenea* este o varietate de calcedonic asociată cu cuarț și opal. Se găsește în culori deschise apropiate de alb. În afara confecționării principalelor unelte din perioada comunei primitive, mai era folosită și la aprinsul focului. Prin lovirea între ele a două bucăți de cremene, ori, într-o perioadă mai târzie, cu o bucată de oțel, se produc scântei. Acestea, atingând o piesă de iască bine uscată, incită o mică flăcără. Mult timp, până în urmă cu un secol, a constituit principalul mijloc de aprindere a focului în casa omului.

Silexul este o piatră de formație silicioasă, de dimensiuni reduse care ia naștere în roci calcaroase. Are o culoare cenușie deschisă. Cu o duritate sporită față de cremene, și cu spărtura în planuri curbe sau ovale, a fost materialul ideal, ușor de procurat, pentru confecționarea uneltelor tăioase din perioada preistorică. Era uneltă preferată de azteci și maiși. Lamelat, *silexul* rezolva ușor transpunerea pe suprafața pietrei a modelelor figurative care făceau decorul edificiilor religioase precolumbiene. Sau se putea modela cu el desene fine plăcute văzului, care sugerau penajul unui vultur pe corpul unor pipe de ritual. A mai fost utilizat pretutindeni în perioada preistorică, pe toate continentele, la incizia desenelor și a însemnelor grafice pe pereții peșterilor sau pe stânci.

Urmare în numărul viitor

Paula Romanescu

Seniorii literaturii noastre

„Cititorul raportează un text la propriile-i trăiri: Dacă se regăsește în el înseamnă că autorul a făcut ce trebuie” (II)

Urmare din numărul trecut

F.P.: Eu am ce am cu locul nașterii unui scriitor, că dacă ne gândim mai bine, nu știu dacă ar fi știut multă lume de Ipotești de nu s-ar fi ivit pe lume acolo un Mihai, acel rege al poeziei! Ce ar fi fost Lancrămul fără Lucian Blaga, Hobița fără Brâncuși, Mălinii fără Labiș, Hordoul fără George al nostru, Bulzeștii fără Marin Sorescu... Dumneavoastră v-ați născut în Argeș, zonă care, alături de Moldova de Sus, a dat literaturii și culturii naționale multe personalități. Este o zonă binecuvântată de Dumnezeu din toate punctele de vedere. Ce a însemnat, ce înseamnă pentru Paula Romanescu satul în care s-a născut și în ce măsură el se regăsește în creația dumneavoastră?

P.R.: Că m-am născut în Argeșul de legendă, e că așa mi-o fi fost scris în Cartea Celui care ține înscrisurile toate. Aparțin așadar unui loc în care s-a ivit, din dorul pământului de-a fi mai lângă cer, mănăstire 'naltă cum n-a mai fost altă... Timpul a avut răbdare și a așteptat să vin și eu pe lume, să mă împlinesc într-un cuvânt și să tâlmăcesc într-o limbă expansionistă (oh, colonizatoriiăștia avizi de bogății care și-au mondalizat graiul, exportându-l ca pe o marfă risipită fără risc, cu câștig garantat!) splendida *Baladă a Meșterului Manole*, dar și cea fără de pereche baladă *Miorița*, ca să aflu astfel și străinii de neamul nostru cât de frumos ne este sufletul!

Că prag de lume și potecă patimei (mulțumesc, Blaga!) mi-a fost satul Țuțulești, aveam să-i înțeleg întâmplării rostul abia când minunata mea mamă nonagenară mi-a deslușit în ultima vară care i-a fost dată sub soare, sensul zăvorului de iarbă: *Vei înțelege ce înseamnă absența noastră, a părinților, când vei veni acasă, în sat, și nu vei putea intra în curte din pricina zăvorului...* Cum n-am priceput despre care zăvor era vorba, poarta noastră neavând niciodată astfel de încuietore, mama mi-a arătat un fir de iarbă. Aveam să recunosc forța acestui «zăvor» în prima vară de după plecarea ei... Și-a fost întâia scriere așternută cu sufletul la altarul satului meu: volumul *Zăvor de iarbă (I-II)* structurat pe două paliere – epic și liric: volumul I – proză, volumul II – sonete, fiecare în parte concurând la alcătuirea și întregirea din poveste a unei lumi căreia îi aparțineam pe de-a-ntregul și abia dacă știusem cu adevărat până atunci, plecată fiind la împlinirea rosturilor mele de cetățeană la prima generație...

Implicarea mea în viața satului natal a căpătat valențe noi în anii de după mileniul al II-lea (iată cum ne raportăm la timpul trăirii noi, fericiții trecători dintr-un mileniu în altul!), mai cu seamă din momentul înființării, la inițiativa câtorva inimoși fii ai satului Țuțulești, care nu și-au uitat obârșia, a Asociației Culturale “Rovine” (2011), a Revistei semestriale și a Bibliotecii cu același nume (2012), și a Muzeului etografic «Dâmbovnic», plin cu exponate/ obiecte aduse de oamenii locului, cu sediul în fosta Primărie (de dinainte de ultima împărțire administrativă a României). Dacă dintre membrii asociației fac parte și eu? Ei, da! Și mă mândresc cu asta.

De când ființază, Asociația Culturală “Rovine” a trezit în trăitorii pe meleagurile noastre conștiința că ei aparțin unui neam de viteji care (și) prin celebra *Scrisoarea III*-a a lui Eminescu, au intrat în legendă. A fost revigorat *Cultul Eroilor* prin acțiuni educative de la care elevii satului nu numai că nu lipsesc niciodată, dar aduc și teme noi de abordat, ca de pildă, descoperirea vreunui, până la ei, ignorat străbun al cărui nume sta înscris pe Monumentul Eroilor căzuți pe câmpul de luptă pentru întregirea neamului în Primul Război Mondial, străbun care a lăsat moștenire numele unor întregi familii de astăzi, prezentarea în revistă a victiei croului, a tuturor eroilor depistați, depunerea de flori la mormintele lor (câte sunt) din cimitirul satului dar și la monumentul ridicat întru slava lui Mircea cel Mare în fața școlii, prin strădania exclusivă a membrilor Asociației noastre, și, nu în ultimul rând, construirea de troițe pe vatra satului

în cele patru puncte cardinale, cu începere de la locul unde au fost vechile *Rovine* cu păduri de stejari denumite până astăzi (când păduri nu mai sunt!) – *La Tuțele Roșii* de pe *Drumul Omorului...* Cât sânge otoman va fi însoșit în anul mării bătălii 1394 tufanii *Rovinilor* făcându-se aici o apă și-un pământ, câte sfinte trupuri de valahi păzitori de glic strămoșească se vor fi preschimbat atunci în oaste de arbori de stajă la altarele istoriei noastre!

Despre satul meu sunt multe de spus, mai multe ne-au rămas de făcut! În toamna anului 2022, la 15 septembrie, clopoțelul vechi al Scolii tip «Spiru Haret», de la a cărei înființare s-au împlinit 120 de ani, a sunat a pustiu. În fața... splendidei ruine care a ajuns «școala mea» (asemenea multor alte obiective de mare valoare istorică națională lăsate în paragină după marea răsturnare a rosturilor vieții noastre din rău spre mult mai rău), un grup de «roviniști» au marcat evenimentul printr-o emoționantă întâlnire culturală, comunicările lor axându-se pe evocarea unor nume de dascăli care au luminat generații întregi de elevi care, la rândul lor, au dus mai departe lumina primită, multiplicând-o prin propria lor personalitate. Ca o mustrare adusă tuturor aceluia care au învățat aici carte stă ruina centenarei școli... Înfloresc însă cafecele și terasele unde-și îndulcesc amarul berii reci asistații social care... asistă la curgerea zilelor între o venire și alta a “fluturașului” aducător de ajutoare din tot mai firavul buget național (că, de muncit n-au vreme, nici chef, nici la ce, nici pen’ ce...)

Satul meu, poete din Lancrăm, nu poartă-n nume sunetele lacrimii, dar nici cu lacrima de prună nu stăm mai prost, poete de Bălăcița, când, pe toamnă, *așteaptă sticla dopul de cocean* cât să ne alinăm nădufurile toate de fii nedoriți ai unei vitrege mame cu numele de Europa... Și în satul nostru, ca pretutindeni în țara noastră urgisită de acum, prea multe case părăsite, rămase sub zăvoarele de iarbă ale absenței celor plecați ori la arhanghel, ori la grădina cu sparanghel...

F.P.: Într-un număr al revistei *Arena Literară*, din al cărui colectiv de redacție faceți parte, colega noastră *Eliza Roha* notează: “Chiar și atunci când Paula Romanescu scrie proză, inefabilul poetic adie în fiecare frază, în fiecare pagină, ca o respirație adâncă, proaspătă, venită din străfund de veacuri, dintr-o puternică și indestructibilă conexiune cu locurile natale, cu spiritul străbunilor, vechind să nu îngăduie ierbii să pună zăvor porții de la ograda părintească, singurul paradis neinterzis”. Ce credeți, v-a caracterizat, v-a intuit bine?

P.R.: Nu despre felul cum m-a caracterizat scriitoarea *Eliza Roha* pe mine ca om ar fi de comentat (rareori scriitorul omul – fapta de lut însuflețit și scrisul său fac una!), nici dacă m-a intuit bine. Aici este vorba mai curând despre modul în care coarda sufletului său va fi prins să vibreze la citirea amintitului volum când gândul o va fi purtat poate în fața unei porți anume, știute, uitate, năruite poate sub greul florilor de măr cu, pe post de “zăvor”, iarba vrednică și învingătoare care, deși nu va fi aflat de un Walt Withman, continuă să-și împlinescă rostul...

Cititorul raportează un text la propriile lui trăiri, la propria-i sensibilitate. Dacă se și regăsește în el, înseamnă că autorul a făcut ce trebuie. *Tout le reste est littérature/ restul este doar înșiruire de cuvinte*, cum ar zice Paul Verlaine.

F.P.: La talentul dumneavoastră literar înnăscut, eu aș mai adăuga și pe acela de bun recitator al propriilor versuri și nu numai, fapt remarcat de mine (era să zic verificat!) la aproape fiecare ieșire publică, unde și atrageți ropote de aplauze. La întrunirile literare la care participați, reprezentați punctul forte și, trebuie spus că participați neobosită la multe. Sunt benefice pentru un scriitor aceste participări? Și, dacă da, de ce? Prin ce?

P.R.: Laudele prea multe strică. Vă mai amintiți de *Mândră corabia, meșter cârmaciul*?... Cine credea cu adevărat că barca aceea spartă va ajunge la un liman de liniști cu un cârmaci părăsit de echipaj?...

Sunteți prea generos cu calificativele pe care mi le adresați.

Partea finală a întrebării dumneavoastră include însă și răspunsul. Da, sunt foarte benefice întâlnirile literare de acest gen. Lumea a devenit mult prea grăbită, abia de mai are timp omul bietul de a observa dansul unei frunze în zbor-cădere la vremea desfrunzirilor, necum să se minuneze în fața micilor zeități vegetale cu înmiresmate aureole. Cât despre *cea mai de folos zăbavă* de care vorbea cronicarul, se știe că este în mare suferință. Informația venită/ primită de-a gata printr-o apăsare de clapă cu “atotștiutoarele” degete ale celor care abia de mai cuvântă, le lasă impresia celor care nu știu nimic că sunt atotștiutori.

Despre scrisul unora dintre cei care scriu (și publică) poezie, proză, se știe din reclama asiduă pe care unele edituri mai pricopsite o fac autorilor pe care mizează că vor rupe gura târgului, mizând pe curiozitatea cumpărătorului de carte care, după ce-și va plăti facturile, se va buluci să achiziționeze opul promovatului. Editurile care lucrează cu materialul clientului plătit înaintea (*hony soit qui mal y pense!*), nu se interesează de cum (nu) se promovează autorele, iar acesta își poartă printre cunoscuți cartea, cu sfiata cu care o tânără mamă își poartă-n brațe pruncul nelegitim.

Se ajunge astfel la o situație cel puțin hilară (de n-ar fi al naibii de păguboasă!): Afișul supradimensionat cu fotografia (supradimensionată și ea) a câte unui scriitor (supradimensionat și el), plus coperta cărții celei mai recente comise de acesta, etalat prin tot locul – stații de autobuz, metrou, stâlpi, ziduri de clădiri abandonate, vitrine de librării de casă, ecrane stradale, creează privitorului senzația, înșelătoare desigur, că a și citit opul și că, la o adică, ar putea face și comentarii pertinente despre. Și vine apoi artileria grea a criticii de întâmpinare, de defilare, de răsturnare...

Cei mai mulți dintre cei care țin să-și înseamne numele pe-o carte știu că pâinea cea de toate zilele îngrășă, dar că, economisind-o își pot oferi luxul de a-și strânge amarul între două coperte. Și-s fericiți, nefericiți! La aceștia, nu promovare, nu lansare, nu critică întâmpinătoare, nu cumpărători, nici cititori. Artă pură! Artă pentru... altă viață. Una din visul lor de mai înainte de-a deveni coșmar în realitatea crudă și nesărată a unui prezent foarte continuu.

Dar cât de dragă le este dulcea minciună!

Librăriile, câte mai sunt, percep comisioane dolofane de parcă negociatorii lor ar fi făcut cu toții studii la școala lui Shylock.

S-a ajuns la situația în care fiecare scriitor care recidivează în patima scrisului să-și aibă cercul lui de cititori pe care-i cultivă cu atenția cu care grădinarul își cultivă grădina. Nu lipsește udatul, desigur, mai cu seamă la lansarea unui nou... soi.

Eu prefer întâlnirile cu confrății (măcar așa să apucăm să ne cunoaștem în repede noastră trecere), cu rarismii cititori de poezie, ca să împărțim răstimp de o respirație și un zâmbet, un gând, o idee, o floare de spirit. Nu vedeți cât de mult ne-am înstrăinat unii de alții de când pandenia cu pretenție de rege planetar n-a făcut decât să ne înstrăineze chiar și de noi înșine, până la a pierde darul dialogului firesc? Ne trimitem emoticoane și vești gata făcute...

Poezia este cea mai frumoasă sărbătoare a limbajului. De asta caut întâlnirile cu semenii: ca să trăim împreună în sărbătoare, încălzindu-ne sufletul la raza unui surăș când lacrima-i pe-aproape în cenușul zilelor la fel.

Urmare în numărul viitor

A consemnat Florentin Popescu

Theodor Codreanu

RESTITUTIO:
CHIȘINĂUL LUI
GEORGE
MUNTEANU

Cunoscutul eminescolog, istoric și critic literar George Munteanu s-a născut în România Mare, la Bravicea, județul Orhei, la 14 aprilie 1924, fiu al familiei de țărani Xenia (n. Stratan) și Simion Munteanu. După absolvirea școlii

primare în satul natal, a ținut neapărat să-și continue studiile la Școala Normală și, concomitent, liceul, la Cluj, absolvite, ambele, în 1946. Disparația părinților, în condițiile vitrege ale istoriei basarabene, l-a determinat să rămână la Cluj, unde a urmat Facultatea de Litere și Filosofie, avându-i ca măștri pe I. Breazu, Dimitrie Popovici, Liviu Rusu, D.D. Roșca și Lucian Blaga. Din 1951, urmează cariera universitară la Cluj și București, încununată, creator, de o strălucită operă de eminescolog și de istoric și critic literar. A debutat, în acest sens, în anii 1948-1950 în ziarul „Lupta Ardealului”, ca redactor (1949) și cronicar literar în pagina culturală, apoi redactor-responsabil la „Almanahul literar” și la „Steaua”, revista devenită „incomodă” pentru autorități, fapt pentru care a fost „transferat” la „Contemporanul” din București, unde și-a împlinit, în ciuda tuturor ostilităților, destinul universitar și opera, până la plecarea dintre noi, la 8 noiembrie 2001. În bibliotecile din Chișinău, George Munteanu a pătruns târziu, cu *Hyperion I. Viața lui Eminescu* (a doua biografie esențială de după cea din 1932 a lui G. Călinescu), cea tipărită în Basarabia fiind postfațată de Theodor Codreanu, la Editura „Știința”. Mai atenți la valorificarea memoriei consăteanului lor s-au dovedit a fi brăvicenii, care l-au comemorat și l-au sărbătorit prin acordarea numelui său Bibliotecii din comună. De asemenea, post-mortem, i s-a acordat titlul de Cetățean de Onoare al satului Bravicea. În acest sens, un merit demn de subliniat l-a avut și îl are familia Gheorghe Pruteanu. (Pentru o cunoaștere sumară a vieții și operei lui George Munteanu, cititorul are la dispoziție articolul lui Nicolae Mecu din *Dicționarul general al literaturii române*, L-O, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005, p. 475-477).

Am schițat acest preambul pentru a umple o lacună în cunoașterea începuturilor literare ale lui George Munteanu. Opera lui nu începe cu colaborarea la „Lupta Ardealului”, ci cu mult mai devreme, dezvoltându-se o surprinzătoare vocație de poet, și încă unul creator de sonete. Văduva scriitorului, doamna Doina Munteanu, mi-a dictat prin telefon, un sonet remarcabil apărut în publicația „Raza” din București, pe care am găsit-o menționată la *Addenda Dicționarului presei literare românești (1790-1982)*, opera lui I. Hangiu, București, Editura Științifică și enciclopedică, 1987, p. 404. Publicația se voia „Independentă-democrată”, apariția menționându-i-se între 8 iulie – 18 august 1935, având ca editor pe Scarlat Callimachi, iar colaboratori principali pe Paul Constantinescu-Iași și Al. Brătescu-Voinești. Totuși, sonetul lui George Munteanu a apărut în nr. 644 din 10-17, ianuarie 1943, p. 2, ceea ce ar atesta fie o altă revistă, fie o reparație nedepistată de I. Hangiu, ivită în plin război mondial. Lexicograful mai inventariază, altminteri, alte două „raze”: „Raza literară”, cu o bogată extindere în timp și realizări (două serii) și „Raze poetice”, apărută în doar cinci numere.

Dar mai important este textul sonetului reprodus aici. Este dedicat *Chișinăului meu*, murmurând tragic-venețiano-eminescian sub vânturile bombardamentelor ruinându-l. Nu știu câte sonete au închinat poezii basarabeni Chișinăului, dar acesta este unul dintre cele mai adânci, scris la 18-19 ani, cu o siguranță ontoestetică răscolitoare.

SONET

Zvonesc așa nostalgice și clare
Vecerniile clopotelor serii,
Și ascultând oceanele tăcerii
Se pierd în hăuri interplanetare.

Apoi se scurg cadențele vegherii
Cu-aceeași monotonă picurare
Ce deapănă-n nesfârșiri stelare
Rotirea astrelor pe cerul serii.

În Chișinăul meu cu nopți lunare
Zidirile par cripte funerare
Și-arcade rupte împânzesc grădinile

Prin surpături uitate vântul geme,
Mormintele se rup încet din vreme –
Și-n liniștea spectrală plâng ruinele.

SĂ TE REGĂSEȘTI

Ce stranie plecare din orișicare vârstă !
Nu timpul curge-n tine, ci doar tu pe mal
Îți mai dezbraci singurătatea și îmbraci
Departele din somnul visceral.

Când frigul s-a retras din vise
Și zarea ți-a zburat din oase,
Simți că ai mult de mers, căci rătăcirea
Te smulge din singurătăți noroase.

Îți macini pașii și presari
Pe tot departele-o pulbere-a uitării,
Porți toamna ca o floare-n piept
La hora ce se-nalță prin seva depărtării..

CAPACUL ZILEI

Crezi că zorii fiecărei zile
Se rostogolesc și se topesc în ceaiul tău,
Că fiecare carte cu care mășori
nemărginirea lumii
Îți îndeamnă viața să strecoare
Peste oameni filele adevărului.

Care adevăr ? Suntem mici. Vedem doar
ziua de azi

Ce departe este amurgul. Parcă
Nici nu există nopți. Dar pune la foc mic
Ziua de azi să fiarbă în fiiece om.

Spune-mi dacă ai curaj
Să pui capacul zilei peste aburi
Și să urmărești
Cum fierbe timpul,

CE PĂCAT !

Uneori mă îndepărtez prea mult de mine.
Ochiul străin sigur te măsoară mai bine.

Între cel ce sunt și cel ce eram ce
distanță era
Când pe noi doi ne cântărea din priviri
Cineva ?

Ai rămas singur pe raftul iluziei,
parcă a spus,
Și a azvârlit cu noi doi spre Apus.

Mă distanțez apoi și mai mult de mine,
Nu știam ce să cred, când deodată vine

Dumnezeu în largul său cer înfolotit:
Degeaba te-ai retras pe raftul din infinit

Degeaba ai plecat haihui din tine.
Ce păcat !
Ca să reintri în tine, încă n-ai înviat.

CE NUD PICTEAZĂ VREMEA

Dragii mei, ce mi-ați zburat din vis,
Cum (s)mulgeți voi luceferii cu zale !
Și aruncați ninsori de amintiri
Prin codrii plini de umbre muzicale.

Dar soarele-i ascuns și umbra e în voi,
O umbră înflorește chiar și-ntr-un trup
absent
Deșiră muzici și destine
Ea, umbra, doar un fraged instrument.

Cornel
Basarabescu

Voi ați uitat când ați fugit din mine
Crezând că, grea, uitarea să mă-șele,
Dar l-ați stârnit pe Dumnezeu care
Mi-a azvârlit în păr un pumn de stele.

Eu mi-am aprins și umbra din oglindă
I-am dat destinului un lin ocol
Să vad ce nud pictează vremea
Și ce-am văzut: era un suflet gol.

FEMEIA ÎN FAȚA OGLINZII

S-a lovit cu anii de pragul de sus
Și așa a văzut pragul
Peste care doar timpul trece.
Atunci a început să cumpere o mie
de lucruri
Pentru a păcăli ochii reci
ai nevăzutului...

Foarte mândră s-a așezat
În fața oglinzii. Dar
În loc să vadă, a auzit: Femeie !
Toată viața ai trăit
Ca să-ți cumperi un trup nou
Și întReabă-te: Sufletul
Suportă operații estetice ?

Morala: Oglinda
S-a transformat în urciur
Și din urciur a început să curgă
Femeia. Aceeași. Sigur era Eva.

SCENA

Cine poate spune cum s-a înălțat
Muntele de spaime între azi și ieri ?
Cum cânta clepsidra-n fluier de nisip
Ieri în trupul nostru, astăzi nicăieri ?

Par doar o silabă-n cărțile uitării,
Se zbunguie-n sensuri cel mai turbat
vânt
În zadar încerc să număr filele veciei
Zile răsfoite cad toamna pe pământ

Dacă-o fi să fie lumea ca o carte,
S-o citim, visând, sub pomul interzis,
Dar ne vine rândul să urcăm pe scenă,
Să ne jucăm rolul ce ne-a
fost prescris.

Ce ploaie azvârle soarta-n picuri
grele ?

Cine dă cu ploi negre în ferestre ?
Sau noi suntem scena unde au urcat
Îngeri să recite alte vieți terestre ?

Note de lectură

Regatul focului albastru

Clelia Dărim

Cu o ascendență poetică venind din celelalte cărți publicate, noua carte de poezie a Paulei Bârsan (*Semiotica. Avem nevoie de noaptea mea solitară*, Editura universitară, București, 2023), se înscrie într-un regat al semnelor de foc, pentru că poezia este un foc albastru.

Melancolia ca stare permanentă, ca poezie nerostită, este unul dintre aceste semne.

„Balcoanele cerului/Vor rânduieaua/Prinsă-n zborul/De dinăuntru privit”

Este poezia care deschide cartea, dar și captivitatea rândunelei de interior, și deși poezia se numește „Nerostirea”, ea spune câte ceva despre desfacerea în cuvinte a unui titlu ascuns. Semnul primăvărat al rândunelei este doar un început.

Semnul ca simbol, sens, auspicii, emblemă, sau alte înțelesuri pe care le dau dicționarele, are în cartea Paulei Bârsan, nuanța amintirii. Tăcerile vin cu semnul lor, cu urma lor de siaj, ca un drum pe ape, lăsat de un vapor, de o barcă, sau de „cărăușul destinului”.

Strigătul memoriei amplifică acest siaj, aceasta regulă tăcută a luminii, după cum amintirea este mai aproape sau mai departe în timp. „Cărăuș pe destin, e strigătul memoriei” spune autoarea explicit într-un vers, ca o empatie cu sunetul de fond al „noptii solitare”.

Memoria personală se lasă asimilată, fără regrete, de memoria poetică, și sensul primei se va desăvârși, destrămându-se în noaptea care l-a generat.

În cartea „Împăratul semnelor” Roland Barthes puncta tocmai legătura, relația particulară și practică dintre semn și om, dintre ideogramă și sensul afectiv al acesteia.

Frumusețea poeziei din cartea Paulei Bârsan, cu titlul dublu, ca o stea dublă sau două stele gemene – „*Semiotica/Avem nevoie de noaptea mea solitară*” – este sintetizată în versuri simple, obținând astfel efecte poetice înalte, trecute prin temperaturile albastre.

„Dumnezeu plânge cu lacrima noastră” sau peisajele picturale, imaginea vizuală, dar și cea auditivă, cu trimeri la zborul cocorilor, gheșe, tatami, dragoni, aduc în poezia Paulei Bârsan, inflexiuni de ton îndepărtat, de orient. Este o nuanță, un „filament” de semn extrem de îndepărtat. Zborul cocorilor din poezia „Lentila” se continuă lent, îndepărtându-se, până se pierde.

În toate tonalitățile, grave, acute, înalte, în care a scris și scrie Paula Bârsan, cărțile sale sunt cărți despre iubire.

„Ștreanguri ude cheamă-n secunde/ Ungher de iubit.”

Semnul unui nod poetic este un strigăt. „Sălbăticia” titlul poeziei din care am citat mai sus, ține de dorința intimă de a redescoperi sinele pierdut, desfășurând noduri, înțelese sau nu, din țesătura unei vechi scoarțe de perete, și în egală măsură, desfășurând „nodurile” din textura poetică. Amintirea lor, chiar desfăcute, crează timp. Un altfel de timp, poate ca un nou „concept central”, ca să folosim o sintagmă a lui Virgil Nemoianu pentru structuralismul actului creator, acest timp consumat lasă privirii și înțelegerii doar umbra locului gol.

„Ultimul privit/ Nu are legătură cu viața./ E doar neantul în el”.

Neantul în poezia Paulei Bârsan poate însemna „starea de stea” sau „clipa karamel” sau două versuri dintr-un poem despre

„Nevroza firului de iarbă/ Miezu înimii îl speră”.

Neantul ca amintire, ca regresie până la ultima imagine ce ți-o poți aminti, are coordonatele lui casnice, temporare, „ca un geam spre verde”, dar și în afara timpului, ca meta-anotimp.

Neantul în „*Semiotica/ Avem nevoie de noaptea mea solitară*” pornește de la anotimpuri pur metafizice, și de aici, poate, o dorință de a sublima obiectele și ființa care se depășește zilnic, într-o perpetuă căutare lăuntrică. Este un procedeu de autocolaj, de floare de narcisă, o intimitate a retinei și a chipului modelat după un calendar celest. Poezia „1000 de chipuri”, albă și solitară ca o zi de luni, este un dialog între obiecte și timp, dar mai ales pregătește o retorică biografică asumată.

„Noi curgem în lămpi/ Aprindem zilele de luni/ Lentilelor noastre”

Toate aceste chipuri poartă în ele, și cu ele, la vedere sau nu, adieri, neliniști, șoapte, descântece, dar mai ales „semnul plumbuit” al vieții.

Memoria ca zestre culturală și civică a umanității este bogată și fertilă. Am să amintesc două repere foarte dragi mie. Primul este o reprezentare a pictorului belgian René Magritte, și se intitulează „Memoria”. Este o pictură înfățișând o fată tânără și frumoasă, care are pe tâmpla dreaptă o pată de sânge. A doilea reper ales este romanul scriitoarei contemporane japoneze Yoko Ogawa, intitulat „Poliția memoriei”. Toate lucrurile frumoase sunt interzise. De la grădinile de trandafiri, fotografiile, până la biblioteca din oraș, totul este ars sau aruncat pe apă... Dar autoarea spune – „Amintirile sunt seminte care încolesc”.

Cartea de semne și semiotică afectivă a Paulei Bârsan, cartea unei nopți solitare, se înscrie undeva în acest traseu al memoriei ființei umane.

Un port-drapel al scriitorilor noștri de peste mări și țări: Theodor Damian (III)

Urmare din numărul trecut

Eu, ani de-a rândul, am fost cel care am argumentat în interviuri în presă, la TV, cu prieteni, că românii din America sunt uniți și că ideea de dezbinare este exagerată și nejustificată, pentru că dincolo de opțiunile politice, sportive, religioase sau de invidii personale, totuși românii își creează biserici, restaurante, magazine, ziare și reviste, alte instituții culturale către care apoi, în grupuri, converg. Faptul că eu merg la o biserică și tu la alta nu înseamnă cu suntem dezbinați. Chiar faptul că ne certăm nu înseamnă neapărat că suntem dezbinați”.

Nu de puține ori, îndeosebi după 1990 nu puteam să nu observ că nu sunt deloc puțini scriitorii români din diaspora care și-au publicat și publică volumele în țară. M-am întrebat atunci nu numai de ce o fac, dar și care este condiția creatorului de literatură emigrant în America. Însuși interlocutorul meu și-a tipărit cele mai multe cărți la edituri din București și din alte orașe din România, așa încât n-a părut deloc surprins când mi-a aflat curiozitatea. Și mi-a satisfăcut-o: „Sigur, țara e țară, locul natal e loc natal, părinții sunt părinții. În mod normal, acestea sunt valori nepieritoare (spun „normal” pentru că prin excepție există și anormalul). Cât privește însă literatura, faptul că cei mai mulți dintre noi ne publicăm cărțile acasă, pentru a lua acest exemplu, așa spune că în general, cu excepții, scriitorii români nu sunt receptați și nu sunt cunoscuți de americani. Asta pentru mai multe motive. În primul rând poate, pentru faptul că mulți dintre noi nici nu am intenționat să avem dublă cetățenie în literatură cum avem dublă cetățenie la nivel de pașaport. În al doilea rând, multora li se pare că americanii sunt mult mai puțin interesați în literatură decât românii, și ca atare tendința e de a publica în românește, pentru cei de acasă și românii de aici.

În al treilea rând, alții sunt pur și simplu intimidați de perspectiva unei munci extrem de dificile și de durată ce ar duce la intrarea lor în circuitul american. Vreau să precizez aici că nu orice scriitor care fie că e tradus, fie că scrie în engleză este necesarmente parte din circuitul literaturii americane. Iluzie. Mulți cred că sunt integrați în aceasta, când de fapt nu sunt deloc. Adesea traducerea sau limba este semnificativ deficitară. Alteori tirajul și cerul de răspândire a lucrărilor sunt cantitate neglijabilă. Și atunci apare ideea că e mai ușor să fii cunoscut, să fii un nume în literatura neamului tău, decât în cea americană. Ceea ce nu mi se pare deloc nejustificat.

Vor fi unii, probabil care vor contesta cele spuse de mine aici. Să-și documenteze contestația pe tiraj și pe vânzare. Din fericire sau din nefericire, – iar zic, cu rare excepții – tirajul cărților noastre publicate aici în engleză este mai mult sau mai puțin egal cu cel din țară. Ori, numeric vorbind, America nu se compară cu România. Deci mai bine în România unde din 1.000 ai șansa să te citească unul, decât în USA unde din 10.000 ai șansa să te citească tot unul !”.

„Dar traducerea de scrieri literare din română în engleză n-ar fi o soluție pentru accesibilitatea la universalitate ?” I-am mai întrebat. Iar partenerul meu de dialog a fost

foarte tranșant: „Cred că traduceri bune din literatura română clasică și contemporană ar fi apreciate aici. Pentru această realizare ar fi însă nevoie de trei lucruri în special: În primul rând, cum am menționat, e nevoie de traduceri de calitate. Spun asta deoarece citesc o mulțime de cărți, articole, studii traduse din română în engleză în variante proaste. Unele făcute chiar de persoane care în țară se consideră sau sunt considerate competente pentru acest lucru. Nu-i destul să fi făcut facultatea de engleză, nu-i destul să fi fost translator sau să fi avut ieșiri în străinătate pentru a fi un traducător de literatură bun. Asta cere mult mai mult.

Îmi vin pentru *Lumină Lină* articole din țară traduse în engleză de persoane care aparent ar avea creditul necesar pentru a face acest lucru. Traduceri stângace, nepublicabile. Citesc unele ziare și reviste românești care publică materiale în engleză. Foarte rar găsești o traducere bună care să ofere cărții, articolului, șansa câștigării competiției pe piață. În al doilea rând, pentru ca traduceri din literatura română să se impună aici ar fi nevoie de perseverență. De acțiune pe termen lung, chiar dacă începutul e costisitor și dificil. Și, bineînțeles, al treilea lucru de care nu se poate să nu se țină cont este editura și difuzarea. Este nevoie în acest sens de a convinge edituri serioase, cu sistem de difuzare foarte bună, să preia proiectul. Tipărirea în țară și difuzarea aici prin sisteme improvizate nu aduce nici un rezultat.

Unii se întreabă dacă America ar fi o rampă de lansare către consacrarea universală a valorilor culturale; așa putea răspunde, prin *da* și prin *nu*. *Da*, în sensul că America are un cuvânt greu de spus în această problemă. Dacă un autor cucerește America, are șanse mari să cucerească lumea. *Nu*, în sensul că de multe ori America, prin mentalitate special cultivată, uncori însă și la nivel inconștient, se confundă cu lumea. Ceea ce e american nu e neapărat și internațional, deși există o evidentă tendință de cultivare a acestei idei. Există în America, pe lângă multele ei părți bune, și un anumit spirit de grandomanie care îi duce pe mulți în eroare. America este însă, din punctul de vedere al acestei discuții, o piață care nu poate fi neglijată”.

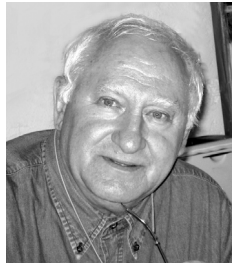
Ceea ce a făcut și face în continuare Theodor Damian (preotul, scriitorul, profesorul și jurnalistul) echivalează (dacă nu cumva chiar depășește) ceea ce a făcut ori face o instituție, un minister, un centru cultural. Într-o acțiune multifacetică, pe care și-a asumat-o încă de la stabilirea lui pe pământ american, acest cărturar a dovedit/ dovedește nu doar forță și entuziasm în ce privește popularizarea valorilor noastre naționale în lume, ci și un profund sentiment patriotic față de țara în care i-a fost dat să vadă pentru prima oară lumina soarelui.

Asemenea oameni se nasc mai rar. De aceea se cuvine să-i sprijinim, să-i privim și să le acordăm recunoștința noastră cu asupra de măsură.

Florentin Popescu

Vitrării

Don
Andreiță

Urmuz

În acest martie capricios, în orașul Curtea de Argeș a avut o suită de manifestări consacrate genialului scriitor român **Urmuz**, eveniment datorat **argeșeanului absolut**, academicianul **Gheorghe Păun**, care a pregătit din timp această întâlnire. Moment al unei coincidențe rarissime: **140 de ani de la nașterea** marelui scriitor (17 martie 1883, la Curtea de Argeș) și **100 de ani** de la plecarea sa

în aște (23 noiembrie 1923, la București).

Pe numele său adevărat, Demetru Dem. Demetrescu-Buzău (combinat de el dintr-o onomastică asemănătoare) intră în lumea literară prin intuiția și stăruința lui Tudor Arghezi, care-i publică

nuvela „Pălănia și Stamate” în revista lunară „Cuget românesc”, anul I, nr. 2/martie 1922. (Tot aici urmau să apară „Ismail și Turnavitu”, numerele 2 și 3 și „După furtună”, în numărul dublu 6-7. Mai târziu, în 1928, avea să fie publicată, în „Bilete de papagal”, proza „Algazy și Grummer”). Tărășenie mare, toată întâmplarea, dusă cu încăpățănare la finalul fericit de către Arghezi, care-l acostase mai de mult – și nu o dată – scriindu-i chiar: „Vreau să-mi rezerv plăcerea de a te fi publicat eu întâi”. Și, precum se vede, a izbutit. Mai mult, l-a și botezat literar, dându-i – în urma unor petreceri și ciondăneli – un pseudonim ciudat, imposibil de uitat. Rememorează Arghezi, în „Bilete de papagal”, I, nr. 16/19 februarie 1928:

„Demetrescu a refuzat într-o zi de patru ori să se numească Urmuz și de patru ori a acceptat; a cincea oară l-am vârat în cristelniță, frângându-i genunchii”.

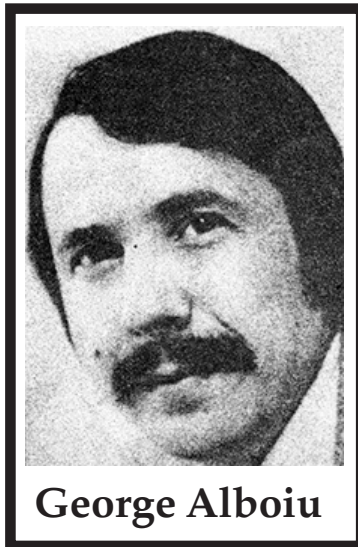
Academicianul-scriitor Gheorghe Păun a pregătit de-a lungul unui an-doi înainte acest moment sărbătoresc, prin promovarea pe multiple căi a genialului scriitor – sorginte al avangardei literar-artistice naționale și internaționale – și a operei sale. Revista „Curtea de la Argeș” – creată și condusă de domnia sa – a devenit (și a rămas) tribuna de la înălțimea căreia s-au rostit/scriș cuvinte valoroase, articole, eseuri, studii, demne de o veritabilă creștomație.

...Coborând, în această zi de martie omagial, printre muritorii, Urmuz a avut surpriza să descopere, pe locul casei nașterii sale, o cafenea ce-i poartă numele – *La Urmuz* – iar pe trotuar *alter egoul* său, cioplit măiestrit de către sculptorul **Radu Adrian**, autor și al *basoreliefului* de la cafenea. Și, astfel, încălzit de bucuria întâlnirii, va fi trecut pragul Hotelului „Posada”, în a cărui sală de conferințe și ceremonii, reputați români și invitați speciali de pe plăsurile altor limbi au explorat *Fenomenul Urmuz*, străduindu-se să-l descifreze și să-l înțeleagă cât mai aproape de rotundul său – ale căror opinii sunt cuprinse în volumul „*Lucrările Simpozionului Internațional Urmuz 140-100 – Curtea de Argeș, România, 17-19 martie 2023*”. Pentru a nu mă risipi în detalii, voi cita, concentrat, din *Prefața* semnată de amfitrionul Gheorghe Păun. Participă cu comunicări peste 30 de „urmuzologi” (critici și istorici literari, scriitori, traducători, publiciști) din România, Basarabia, Croația, Italia, Franța, SUA. La final, este inclusă o bibliografie Urmuz (zeci, sute de titluri) – „material de lucru pentru participanții la simpozion, pentru oricine dorește a se apropia de universul urmuzian”.

Cu prilejul Simpozionului, au avut loc alte trei importante evenimente tematice: 1. O expoziție internațională de portrete, „Urmuz văzut de graficienii lumii”, organizată de domnul Nicolae Ioniță din Ploiești, posesorul a peste 180 de lucrări, realizate de tot atâția graficieni din 60 de țări; 2. Reprezentarea, pe scena Centrului de Cultură și Arte „George Topârceanu” din Curtea de Argeș, a piesei „Urmuz”, de Valeriu Butulescu, în interpretarea actorilor de la Teatrul „Al. Davila” din Pitești; 3. Prezentarea „prima zi” a timbrului și completului postal Urmuz, dedicate filateliștilor, precum și a albumului „Pe Argeș în Sus. De la Meșterul Manole la Urmuz”, inițiativă a Consiliului Județean Argeș, pusă în practică de Romfilatelia-București.

Participanții la Simpozion au primit *insigna* cu chipul lui Urmuz. Totodată, s-au emis *100 de medalii Urmuz 2023*, cu care au fost onorați cei ce și-au adus o contribuție importantă la cunoașterea oerei urmuziene. Cu una dintre aceste medalii, însoțită de brevetul respectiv, a fost onorat și subsemnatul.

Mulțumesc, mărire **argeșean absolut**!

George Alboiu

Încă unul din poeții generației noastre, George Alboiu (n. 6 iulie 1944, Roseți, județul Călărași) ne-a părăsit de curând, lăsând în urma lui amintirea unui scriitor care a întărit și consolidat câmpia română ca topos literar. Cartea lui, *Câmpia eternă* (1968) cu care a debutat a reprezentat un moment remarcabil în lirica anilor '70.

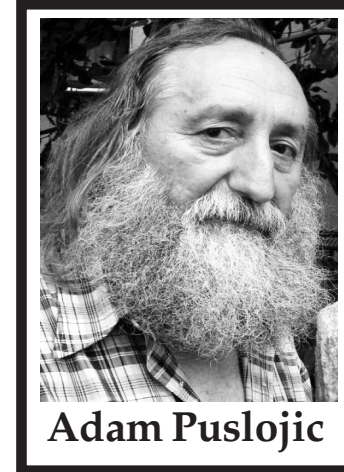
George Alboiu, colegul meu de promoție la Facultatea de limba și literatura română din București s-a afirmat în jurul și cu sprijinul revistei „Amfiteatru” (prima ei serie, realizată de Ion Băieșu, Fănuș Neagu și Coman Șova), publicație care la acea dată a coagulat cam toate talentele studentești, reunindu-i pe cei care istoria literară avea să acrediteze sub genericul „Generația '70”. M-a bucurat debutul lui editorial și am fost cel dintâi cronicar al cărții, recunoscut ca atare și de el și de cele două ediții ale DCLR, editat de Academic.

Deși în ultimii ani George Alboiu a stat retras din lumea literară, într-o solitudine de neînțeles, ne-am întâlnit, totuși, de câteva ori, i-am publicat o pagină de poezia în *Bucureștiul literar și artistic*, și-mi spunea că lucrează la un fel de volum II al antologiei lui din 1982 și că o va numi *Antologia poezilor care au fost tineri*. Nu știu dacă o va fi isprăvit sau nu, dar, oricum, pe lângă amintirea unui prieten, el ne-a lăsat și o sumă de cărți care îi vor salva numele de la uitare: *Câmpia eternă* (1968), *Cel pierdut* (1969), *Drumul sufletelor* (1970), *Edenul de piatră* (1970), *Joc în patru* (1970), *Gloria lacrimii* (1971), *Cumplita apoteoză* (1973), *Stâlpi* (1974), *Poeme* (1975), *Cântarea României* (1977), *Poemele câmpiei* (1978), *Un poet printre critici* (1979), *Aventura continuă* (1980), *Metoda șoimului* (1981), *Antologia poezilor tineri* (1982), *Câmpia eternă* (1984), *Hora mică* (1985), *Turnir* (1987), *Roata lumii* (1994), *Câmpia eternă* (2001).

Fie ca Domnul să-i așeze sufletul în „Câmpia eternă” și luminoasă a cerului. (Florentin Popescu)

Sătul de-amurg, Alboiu din Roseți
Se străduie să-și uite plugăria
Și, cu-unghiile,-și zgărăie câmpia
Eternă-în vama-întăieii dimineții;
De când cocoșii nu-o mai, în salcâmi,
Fac pe nebunii, câțiva-în gușa goală
Pământu-învârt cu mare opinteală
Și-aprind lumini din celălalt tărâm;
Doar câteodată-atotneprihănit,
Mărinimia spaimelor îndură
Și-în gură-și dedulcește-o-înjurătură,
„Fir-ar galopul cui m-a vlăguit
Și-înnăbușit, de-mi tremură mai pură
O-îmbrățișare a zilei, pe-arătură.”

(Șerban Codrin Denk,
Rodierul, XXIII,10)

Adam Puslojic

La 31 decembrie 2022 ne-a părăsit pentru totdeauna Adam Puslojic, poet și traducător sârb, membru de onoare al Academiei Române (1995), un mare prieten al scriitorilor români și mai ales al lui Nichita Stănescu, cel care a însemnat între altele și *Belgradul în cinci prieteni*. Poeziile lui au fost traduse în peste 20 de limbi, fiind recompensat cu numeroase premii atât în țara natală cât și în Italia și România.

Adam Puslojic a fost prezent la numeroase manifestări literare din țara noastră și a publicat în limba română volumele: *Plâng, nu plâng* (1991), *Adaos* (1999), *Versuri din mers* (2003), *Trimitor la vise* (2005), *Tăcere lustruită* (2006), *Asimetria durerii* (2009), *Exaltare din abis*, *Inscripții abrupte*, *Culmea* (2016). Traducerile în limba română au fost realizate de Nichita Stănescu și Ioan Flora.

Dumnezeu să-l odihnească în pace! (F.P.)

Bucureștiul literar și artistic
apare prin autofinanțare

Mulțumim tuturor colaboratorilor, prietenilor și cititorilor care contribuie financiar la apariția revistei noastre.

(Redacția)

BUCUREȘTIUL
LITERAR ȘI ARTISTIC

Marca înregistrată la OSIM sub nr. 146985/9.09.2016
Director: COMAN ȘOVA (Tel: 0212101693; 0722623622)
Redactor-șef: Florentin Popescu (Tel: 0762865074)
Seniori editori: Acad. Mihai Cimpoi, Acad. Valeriu Matei, Acad. Gh. Păun, Horia Zilieru.

Corespondenți speciali: Theodor Damian (New York), Alexandru Cetățeanu (Canada), Jean-Yves Conrad (Paris), George Roca (Australia), Leo Butnaru, Vasile Căpățână (Chișinău)

Compartimente:
Literatură, critică și istorie literară: Florentin Popescu

Publicistică: Ion Andreiță

Teatru: Candid Stoica

Film: Călin Stănculescu

Redacția: Ion Haineș, Iuliana Paloda-Popescu, Romulus Lal, Ioan Barbu, Mihai Stan

Culegere, machetare și prezentare grafică: Raluca Tudor

Manuscrisele se primesc pe adresele de e-mail și site:
revistabucurestiiuliterar@yahoo.com
ralucatudor2000@yahoo.com

Întreaga responsabilitate pentru conținutul textelor revine autorilor. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază. Textele apărute nu se remunerează. Rugăm colaboratorii să nu publice în alte reviste articolele reținute de noi, iar recenziile propuse să fie însoțite de volumele tipărite. Cărțile se primesc la adresa:
Bd. Libertății nr. 2, Bl. 118, et. 6, Ap. 17, sector 4, București.
Pentru abonamente contactați redactorul-șef la telefonul de mai sus.

ISSN: 2601 - 4351; ISSN-L: 2601 - 4343

Revista poate fi procurată de la chioșcul de presă din Piața Romană (la Coloane), sector 1, București, sau direct de la redacție, Calea Griviței nr. 403, Bl R, Ap. 27, sector 1, București, tel.: 0720773209

VALENTIN TĂNASE

„Fabulosul și originalitatea picturii lui Valentin Tănase vin atât din interpretarea unor motive mitologice cât și din transfigurarea foarte personală a unor figuri istorice naționale. În totul avem aface cu un stil și o manieră recunoscutibile și totodată inconfundabile.”

(Florentin Popescu)

